

RAPPORTER

STATISTISK SENTRALBYRÅ PERSPEKTIV FOR 1980-ÅRENE

CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
PERSPECTIVES FOR THE 1980s

AV
ARNE ØIEN

STATISTISK SENTRALBYRÅ
CENTRAL BUREAU OF STATISTICS OF NORWAY

RAPPORTER FRA STATISTISK SENTRALBYRÅ 82/28

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
PERSPEKTIV FOR 1980-ÅRENE**

**CENTRAL BUREAU OF STATISTICS
PERSPECTIVES FOR THE 1980s**

**AV/BY
ARNE ØIEN**

**STATISTISK SENTRALBYRÅ
OSLO — KONGSVINGER 1982**

**ISBN 82-537-1826-8
ISSN 0332-8422**

FORORD

Alt fra begynnelsen av 1950-årene har det i Statistisk Sentralbyrå vært utarbeidet periodiske programmer som har fastlagt enkelte langsiktige retningslinjer for virksomheten. "Perspektiv for 1980-årene" er et slikt langtidsprogram som til dels dekker hele tiåret. Publikasjonen behandler bl.a. prioriteringen og de aktuelle utviklingsbehov innen de ulike statistikkområder, analysevirksomheten og markedsføring av Byråets produkter. Programmet legger videre opp til gjennomgripende endringer i arbeidsrutinene bl.a. med sikte på mer effektiv utnytting av moderne EDB-teknikk.

Statistisk Sentralbyrå, Oslo, 30. september 1982

Arne Øien

PREFACE

Even since the early 1950s periodic programmes outlining some long-term directions for operation have been prepared in the Central Bureau of Statistics. "Perspectives for the 1980s" is such a long-term programme, which partly intends to cover the whole decade. This publication is, among others, dealing with priority setting and current development needs within various fields of statistics, activities in the field of analysis, and marketing of the Bureau's products. Furthermore, the programme is preparing for a thorough change in the work routines, aiming among other things at efficient utilization of modern EDP-technique.

Central Bureau of Statistics, Oslo, 30 September 1982

Arne Øien

INNHOLD

	Side
Sammendrag	7
1. Innledning	8
1.1. Formål og innhold	8
1.2. Ressurstilgang og effektivitet	9
2. Byråets rolle i 1980-årene	9
2.1. Visse hovedkrav til den offisielle statistikken	10
2.2. Organiseringen av den offisielle statistikkproduksjonen	11
2.3. Analysevirksomheten	13
2.4. Annen virksomhet	13
3. Utviklingen av statistikk og analyse	14
3.1. Utgangspunkt	14
3.2. Prioritering	15
3.3. Utviklingen på ulike statistikkområder	16
3.4. Statistisk samordning og standardisering	19
3.5. Analysevirksomhet	19
3.6. Markedsføringen	20
4. Endringer i arbeidsteknikk	21
4.1. EDB-arbeidet i Byrådet	21
4.1.1. Endrede forutsetninger	21
4.1.2. Hovedtrekk i omlegging av rutinene for databearbeidingen	22
4.1.3. Konsekvenser for arbeidsdeling og organisasjon	22
4.1.4. Tiltak som må treffes	23
4.2. Utnytting av administrative data	24
4.2.1. Forutsetninger	24
4.2.2. Tiltak for å sikre utnytting av administrative datasystemer	25
4.3. Databeredskap	26
4.3.1. Datatilgjengelighet	26
4.3.2. Identifisering av data	27
4.3.3. Framtidig lagring av data	27
4.3.4. Tiltak for å lette gjenbruk av data	28
5. Byråets organisasjon	28
5.1. Organisasjonsutvikling	28
5.2. Overføring av arbeidsoppgaver til Kongsvinger	29
Sammendrag på engelsk	30
Vedlegg	
1. Bakgrunnsnotater utgitt i serien Interne notater pr. 1. oktober 1982	33
2.a. Byråets organisasjonskart pr. 1. juli 1982	35
2.b. Byråets faste og midlertidige personale fordelt på stillinger, avdelinger og kontorer pr. 1. juli 1982	37
Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP)	40

CONTENTS

	Page
Summary	7
1. Introduction	8
1.1. Purpose and content	8
1.2. Supply of resources and efficiency	9
2. The position of the Bureau during the 1980s	9
2.1. Certain main demands on official statistics	10
2.2. Organization of the production of official statistics	11
2.3. Research activities	13
2.4. Other activities	13
3. Development of statistics and research	14
3.1. Starting point	14
3.2. Priority setting	15
3.3. Development within various fields of statistics	16
3.4. Statistical co-ordination and standardization	19
3.5. Research activities	19
3.6. Marketing	20
4. Changes in work techniques	21
4.1. EDP-work at the Bureau	21
4.1.1. Changing conditions	21
4.1.2. Main features in the change of routines for data processing	22
4.1.3. Consequences for division of work and organization	22
4.1.4. Measures to be taken	23
4.2. Utilization of administrative data	24
4.2.1. Conditions	24
4.2.2. Measures to secure utilization of administrativ data systems	25
4.3. Data readiness	26
4.3.1. Data accessibility	26
4.3.2. Identification of data	27
4.3.3. Future storing of data	27
4.3.4. Measures to ease reprocessing of data	28
5. The Bureau's organization	28
5.1. Development of organization	28
5.2. Transfer of operational work to Kongsvinger	29
Summary in English	30
Annexes	
1. Basic papers published in the series "Interne notater" (Internal Notes) as per 1 October 1982	33
2.a. The organization chart of the Bureau as per 1 July 1982	35
2.b. Permanent and temporary staff listed according to positions, sections and divisions as per 1 July 1982	37
Issued in the series Reports from the Central Bureau of Statistics (REP)	40

SAMMENDRAG

De langsiktige retningslinjer for Byråets virksomhet som trekkes opp i dette notatet, vil bl.a. få betydning for utformingen av de årlige arbeidsprogrammer. Ut fra en vurdering av ressursituasjonen i årene framover regner en med at retningslinjene for statistikk- og analysearbeidet kan bli stående til fram mot midten av 1980-årene, mens retningslinjene for omlegging av arbeidsmåten ventes å kunne gjelde ut tiåret.

Byrået venter i planperioden en økende pågang etter mer og bedre statistikk og analyser. Derimot regner en ikke med noen vesentlig stigning i ressurstilgangen i første del av tiåret. Brukerundersøkelser viser at det rår en stigende misnøye med de produkter Byrået tilbyr. Disse forhold stiller Byrået overfor en betydelig utfordring: Utviklingsarbeid må settes inn på områder hvor de samfunnsmessige behov er størst. Ressurser til slikt arbeid må tas fra rasjonaliseringsgevinster vunnet inn ved overgang til nye og mer effektive arbeidsrutiner og arbeidsmåter, eller - om nødvendig - ved omprioritering mellom statistikkprosjekter og statistikkområder.

Byrået mener at den nåværende sentrale organisering av den offisielle statistikkproduksjon byr på så mange fordeler at den i hovedtrekkene bør opprettholdes. Visse unntak fra sentralisering vil likevel kunne forekomme både for innsamling av data, statistisk bearbeiding og distribusjon av resultater.

Byrået vil i løpet av 1980-årene fortsette arbeidet med standardisering av statistiske begreper og klassifikasjoner og med utvikling og sammenknytning av ulike statistikkområder til et integrert statistikkssystem.

Når det gjelder prioriteringer innenfor statistikkproduksjonen, vil Byrået legge særlig vekt på de behov som sentrale og lokale offentlige myndigheter gir uttrykk for. Men også de behov som forskningen, næringslivet og allmennheten har, må imøtekommes i rimelig utstrekning. Av områder hvor det kan være muligheter for visse forenklinger, nevnes jordbruksstatistikken og industristatistikken som i dag er godt utbygd. Andre områder er markerte utviklingsområder hvor utbyggingsbehovene er betydelige. Dette gjelder bl.a. arbeidsmarked, innenlandsk varehandel, petroleumsvirksomheten, offentlig økonomi, helse og helsevesen, sosiale forhold, levekår, miljøforhold og regionalstatistikk. Videre er det påkrevd å fortsette arbeidet med utbyggingen av nasjonalregnskapet og å få arbeidet med ressursregnskapet integrert i Byråets løpende virksomhet.

Når det gjelder analysevirksomheten, vil arbeidet med utvikling og bruk av makroøkonomiske og sosiodemografiske modeller fortsette i om lag samme omfang som nå. Det samme gjelder arbeidet med statistiske metodespørsmål. Derimot vil en forsøke å utvide analysevirksomheten ved fagkontorene etter hvert som ressursituasjonen gjør det mulig.

Byrået antar at en del av misnøyen med Byråets produkter skyldes svakheter i kontakten med brukerne. Byrået vil gå inn for en gradvis styrking av markedsføringen.

For å frigjøre tilstrekkelige ressurser for det utbyggingsprogram som er skissert, vil Byrået legge om arbeidsmåten og utvikle nye arbeidsrutiner på en del viktige områder:

Byråets EDB-arbeid må tilpasses de muligheter som 1980-årenes teknologi åpner for. Datakraften er i dag blitt vesentlig billigere enn før, og nytt teknisk utstyr muliggjør desentralisert bruk av datamaskin fra terminaler plassert ved lokale arbeidsplasser. Standardprogrammer og programpakker gjør det mulig for folk med beskjedne EDB-kompetanse selv å styre databearbeiding og tabelluttak. Byrået vil gå inn for at en betydelig del av denne type EDB-arbeid etter hvert skal utføres ved fagkontorene. Byrået regner dessuten med en overgang til integrert dataklargjøring. Det innebærer at dataene kontrolleres og rettes via skjermterminaler samtidig som de overføres fra skjemaer til magnetbånd eller -plater. Utviklingen ventes å medføre at Byrået kan spare ressurser både ved Systemkontoret og ved Kontoret for manuell databearbeiding.

Administrative datasystemer blir i dag utnyttet i Byråets statistikkproduksjon, men erfaringen viser at slik utnytting er både ressurs- og tidkrevende. Byrået mener imidlertid at mer av Byråets statistikk etter hvert bør baseres på administrative data i stedet for på direkte oppgaveinnhenting. For å legge forholdene til rette for dette, vil Byrået bl.a. arbeide for innføring av meldeplikt ved etablering av slike datasystemer. Byrået må videre komme med i planleggings- og styringsorganene for

viktige datasystemer, slik at mulighetene for statistisk utnytting kan bli rimelig sikret. Omlegging av arbeidsmåten etter disse linjer kan spare Byrået for betydelig arbeid med datainnhenting og dataklargjøring. Dessuten vil oppgavegiverne bli spart for dobbeltarbeid.

I årene framover vil Byrået legge større vekt på beredskap til å produsere statistiske resultater i tillegg til de standardtabeller som utarbeides. I dag er gjenbruk av data i Byrået lite aktuelt, da bl.a. lagringsmetodene og mangelfull dokumentasjon gjør framhenting og ny bearbeiding av data svært ressurs- og tidkrevende. For å kunne få en bedre utnytting av de arkiverte datamasser, vil Byrået legge opp et program for de data som lagres på magnetbånd eller -plater. Hensikten er å skape en tilfredsstillende datatilgjengelighet sett i forhold til behov og kostnader. Opplegget tar bl.a. sikte på å skille mellom tre beredskapsnivåer: databaser, beredskapsfiler og ordinært båndarkiv. Opplegget er ressurskrevende og kan bare gjennomføres på lengre sikt.

Hvis behovene tilsier det, vil endringer i Byråets nåværende organisasjonsstruktur bli vurdert i løpet av planperioden. Mindre justeringer og tilpasninger vil bli vurdert i forbindelse med det årlige budsjettarbeid.

Overføring av arbeidsoppgaver til Kongsvinger vil bli gjennomført etter den oppsatte utflyttingsplan.

1. INNLEDNING

1.1. Formål og innhold

Formålet med dette perspektivnotatet er å trekke opp visse langsiktige retningslinjer for utviklingen av virksomheten i Statistisk Sentralbyrå¹. Notatet er utarbeidet på grunnlag av drøftinger med Byråets styre, med fagenhetene i Byrået og med de ansattes tillitsvalgte. Det har først og fremst adresse til disse grupper. Men en regner med at notatet dessuten kan ha interesse for andre. Det gjelder de ansatte i Byrået, budsjettmyndigheter, statistikkbrukere og andre som er interessert i Byråets virksomhet.

Som forarbeider til dette notatet er det utarbeidet mer detaljerte bakgrunnsnotater i Byrået for ulike områder. Disse er utgitt som Interne notater². Notatene er ikke alle ajourført, og de har ikke gjennomgått alle ledd i Byråets interne beslutningsprosess. De kan derfor bare oppfattes som veiledende. På visse punkter stemmer disse notatene ikke overens med dette notatet. I slike tilfelle gir dette notatet de gjeldende retningslinjer.

Intensjonen var opprinnelig å ha en planleggingshorisont i dette notatet som omfattet 1980-årene. De antagelser som kan gjøres for rasjonaliseringsgevinster og budsjettammer, er imidlertid svært usikre. Det innebærer at det er vanskelig å si hva totalrammen etter hvert vil bli for Byråets virksomhet. På denne bakgrunn har en nøydt seg med retningslinjer for utviklingen av statistikk- og analyseproduktet som en mener kan være veiledende til omkring 1986. En har dessuten nevnt enkelte utviklingsprosjekter som det kan bli aktuelt å ta opp senere i tiåret.

Hovedretningslinjene for omleggingen av arbeidsmåten i Byrået synes å ligge noe mer fast. De retningslinjer som nå kan trekkes opp, vil trolig kunne bli stående hele tiåret, men de vil bli modifisert underveis hvis forutsetningene endrer seg.

Ut fra en samlet vurdering bør trolig nye langsiktige retningslinjer for virksomheten i Statistisk Sentralbyrå utarbeides senest i 1986.

Dette notatet gir ikke tilstrekkelige retningslinjer for alle sider ved virksomheten. En del viktige spørsmål må således utredes i andre sammenhenger.

¹ Mer detaljerte planer blir utarbeidet for hvert enkelt kontor i de årlige rullerende arbeidsprogram. Planleggingshorisonten i disse er 5 år. Kontorenes arbeidsprogram går ned på det enkelte prosjekt, og gir for det første året detaljerte kvartalsvise tall for ressursbruken. ² Opplistet i vedlegg 1.

Informasjonsvirksomheten og kontakten med statistikkbrukere og oppgavegivere er bare kort omtalt. Disse spørsmål vil det bli arbeidet videre med i 1982 og 1983.

Byrået er avhengig av oppgavegiverens tillit. Individualdata for personer og foretak må ikke brukes på en måte som kan skade oppgavegiverne, og de må ikke komme på avveie. De regler Byrået praktiserer på dette område, har en ikke funnet det nødvendig eller hensiktsmessig å ta opp til drøfting nå.

En har heller ikke funnet det hensiktsmessig å gi en samlet vurdering av organisasjonsutviklingen i dette notatet eller å gjennomgå hele den administrative inndeling av Byrået på nytt. Spørsmålet om hvor grundig en bør gå inn på disse spørsmål i de kommende år, står noe åpent.

Personalpolitiske retningslinjer vil bli tatt opp til forhandling med de ansattes tillitsvalgte høsten 1982. Dette vil også føre fram til en skriftlig framstilling av de vedtatte retningslinjer.

Byråets arbeid for å sikre bedre kontorlokaler omtales ikke i dette notatet. En tar heller ikke opp hvordan Byrået best kan sikre seg nødvendig EDB-kapasitet.

1.2. Ressurstilgang og effektivitet

I løpet av 1970-årene ble Byråets stab av faste medarbeidere nær fordoblet. Samtidig økte andelen saksbehandlere fra 39 til 47 prosent. I denne perioden fant det imidlertid også sted en betydelig vekst i oppgavemengden innen hvert statistikkområde. Datamengden økte sterkere enn årsverkproduktiviteten og spiste derfor opp en del av veksten i personell. Likevel muliggjorde ressurstilgangen en betydelig vekst i statistikk- og analyseproduktet.

Etter Byråets syn vil det fortsatt være hensiktsmessig fra samfunnets synspunkt med en videre utbygging av den statistiske beskrivelse og analyse av samfunnet. De økonomiske utsiktene ved inngangen til 1980-årene tyder imidlertid på at takten i utbyggingen vil måtte settes ned. De politiske myndigheter har varslet om en oppbremsing av veksten i offentlig virksomhet, og vi må regne med at dette også vil komme til å gjelde for Byråets budsjett. Ved utarbeidningen av dette notatet er rammen for virksomheten bestemt av hva en mener er realistiske forutsetninger om ressurstilgangen og ikke av omfanget av de oppgaver Byrået gjerne ville kunne løse. Det er forutsatt at Byråets stab av faste medarbeidere vil bli om lag uendret fram til midten av 1980-årene. Deretter har en regnet med en ny, men forholdsvis svak vekst i staben.

Rasjonalisering av driften vil imidlertid gjøre det mulig å utvide statistikk- og analyseproduktet noe. Likevel regner vi med at ressursituasjonen kan bli vanskelig i de nærmeste år, og at en del høyt prioriterte utviklingsoppgaver derfor vil måtte vente. Senere i 1980-årene ser det ut til - ut fra de nevnte forutsetninger - at ressursituasjonen vil bli bedre og at disse oppgavene vil kunne tildeles rimelige ressurser.

2. BYRÅETS ROLLE I 1980-ÅRENE

I et moderne samfunn trengs statistikk på en rekke områder. Statistikken brukes som grunnlag for generell overvåking av samfunnsutviklingen, som grunnlag for offentlig og privat planlegging og som grunnlag for beslutninger i det daglige arbeid. Statistikken gir nødvendige data til empiriske studier som hjelper oss til å forstå bedre strukturen, sammenhengene og utviklingstendensene i vårt samfunn.

Statistisk Sentralbyrå er et sentralt organ for produksjon av offisiell statistikk og for empirisk analyse basert på statistikk. Brukerne av offisiell statistikk er i første rekke sentrale og lokale offentlige myndigheter, forskningen og private virksomheter.

Statistisk Sentralbyrå har som oppgave å:

- klarlegge de samfunnsmessige behov for statistikk og analyse,
- utvikle og holde ved like et statistisk system og samtidig ha en viss beredskap for supplerende undersøkelser etter behov,
- utnytte statistikken til analyse av viktige samfunnsspørsmål.

2.1. Visse hovedkrav til den offisielle statistikken

Med offisiell statistikk mener vi statistikk som er publisert fra et offentlig organ og som har en viss allmenn interesse for generell overvåking eller styring av samfunnsutviklingen. Alt i serien "Norges offisielle statistikk" skal være offisiell statistikk i denne forstand. I tillegg er en god del utover dette også offisiell statistikk. Det gjelder så vel statistikk fra Byrået som fra andre offentlige organer. Men all statistikk som offentlige organer publiserer inngår likevel ikke, fordi den allmenne interesse som knytter seg til statistikken ikke er sterk nok i alle tilfelle. Norges Bank og Norges Statsbaner utgir eksempelvis mye statistikk som hovedsakelig dekker interne behov, og som derfor ikke bør betraktes som del av den offisielle statistikken.

Den offisielle statistikken må gi både detaljer og oversikt hvis den skal belyse de forhold som allmennheten, politikere og eksperter er opptatt av. En sterkt detaljert statistikk er nødvendig fordi mange problemer krever en svært detaljert analyse. Men store datamengder vanskeliggjør oversikten. Det er derfor også viktig at detaljene organiseres i et system som lett kan gi statistikkbrukerne oversikt over samfunnsforholdene.

Den offisielle statistikk må så langt råd er gjøre bruk av presise definisjoner og klassifikasjoner. I vanlig tale nyttes ord og vendinger som "ukefortjeneste", "bruksstørrelse" og "antall bosatte personer" i nokså diffus betydning. I statistiske undersøkelser må begrepene gis et presist innhold, og seriøs analyse av statistikken krever innsikt i begrepenes presise innhold.

Begrepene må standardiseres og brukes med samme begrepsinnhold fra en undersøkelse til en annen. Hvis begrepsinnholdet hyppig endres, kan meningsfylt kommunikasjon mellom statistikkprodusent og statistikkkonsument bli vanskelig eller nærmest umulig. Kommunikasjonshensyn tilsier således en forholdsvis streng rasjonering av tallet på alternative definisjoner og klassifikasjoner som tillates nyttet i statistikken.

Den offisielle statistikken bør i stor utstrekning være integrert. Det betyr av statistikk fra forskjellige områder bør kunne stilles sammen på en slik måte at den informasjon som framkommer, utgjør et helhetsbilde. Skal det lykkes, må de klassifikasjoner og definisjoner som nyttes på ulike områder av statistikken tilpasses til hverandre og fastlegges med dette som mål. Bare derved kan en oppnå å stille data innhentet fra ulike kilder opp mot hverandre. Bare på den måten kan statistikk som hver på sitt område gir detaljer, føyes sammen til et makrobilde av samfunnsforholdene.

Skal den offisielle statistikken fylle sin funksjon, må de tall som legges fram, kunne aksepteres som pålitelige av mange brukere og i mange sammenhenger. Men kravet om pålitelighet må avveies også mot andre viktige krav. Dette gjelder således kravet om størst mulig aktualitet og god dekning på de enkelte områder. Et hovedpoeng med offisiell statistikk er dessuten at den skal være lett å bruke og at brukerne verken skal behøve å forklare tallene i detalj eller å forsvare dem.

Ved en del anvendelser av statistikken er det tilstrekkelig at situasjonen på ett tidspunkt avspeiles så hensiktsmessig som mulig. Ved andre anvendelser kreves det lange tidsrekker med sammenliknbare tall. I den løpende planlegging av statistikken er det ofte nødvendig å balansere mellom ønsket om å føre videre eksisterende tidsrekker med sammenliknbare tall og ønsket om å gi de best mulige øyeblikksbilder (eller de best mulige tidsrekker i framtiden).

Ved noen anvendelser - f.eks. løpende konjunkturvurdering - kreves særlig god aktualitet i statistikken. I andre tilfelle kreves det først og fremst stor nøyaktighet i tallene eller stor detaljrikdom.

Kravene til kvalitet i den offisielle statistikken er mangesidige, og ulike brukere vil legge vekt på ulike sider. Å innfri fullt ut alle ideelle krav vil bli for kostnadskrevenende. Det må derfor foretas en rimelig avveining mellom de ulike interesser som gjør seg gjeldende, når statistikken utformes.

2.2. Organiseringen av den offisielle statistikkproduksjonen

I likhet med de fleste små land - og enkelte store - har Norge et sentralisert system for den offisielle statistikk. En skal nedenfor gå gjennom ulike sider ved statistikkproduksjonen og peke på forhold som har motivert en sentralisert statistikkproduksjon.

Fastlegging av hovedtrekk i den offisielle statistikken: Det er av stor betydning at en sentral instans som Byrået fastlegger omfanget og sammensetningen av statistikken på de ulike felter. En sentral instans vil lettest kunne skaffe seg oversikt over det totale databehov og ha det beste grunnlag for en nøye gjennomtenkt prioritering mellom de ulike statistikkområder. En sentral statistikkprodusent som selv driver forskning og analyse, vil ha særlig gode forutsetninger for å klarlegge brukernes databehov.

Utvikling og koordinering av begreper og klassifikasjoner: En sentral instans må ha til oppgave å sørge for at den offisielle statistikk blir koordinert begreps- og definisjonsmessig på beste måte, slik at den framtrer som et samlet system. En systematisk standardisering må til for å sikre at den nasjonale statistikk blir jamførbar over tid og fra område til område. På denne måten kan en også sikre at internasjonale sammenlikninger blir mulige når utformingen av begreper og definisjoner skjer i et internasjonalt samarbeid.

Innsamling av data for statistikk: En mengde data vil til enhver tid bli samlet inn til administrativt bruk. I mange tilfelle vil slike data kunne nyttes som råmateriale for statistikk som samfunnet trenger. Som hovedregel bør en slik datainnsamling skje ved de organer som trenger dataene i sitt løpende arbeid. De administrative organer bør imidlertid der det er praktisk mulig til en viss grad kunne tilpasse sin datainnhenting slik at den samtidig kan tjene statistiske formål. Derved kan oppgavegiverne spares for unødig oppgavegiving.

Det vil imidlertid alltid være behov for datainnsamling til offisiell statistikk ut over det administrative organer samler inn. I den utstrekning slik innhenting skjer for statlige midler, bør den som hovedregel være sentralisert - både for å sikre at innhenting skjer i faglig tilfredsstillende former og for å unngå dobbel innhenting av data. En sentral statistikkorganisasjon vil ikke minst kunne forebygge dobbelinnhenting av data ved at den kan holde oversikt over og nytte ut de data som samles inn av det offentlige til administrativt bruk.

En sentral statistikkorganisasjon vil dessuten for sin egen oppgaveinnhenting kunne nyttiggjøre seg undersøkelsesopplegg og erfaringer fra ett område på et annet og således spare omkostninger. Dette gjelder eksempelvis ved oppbygging av registre over oppgaveenheter, trekking av utvalg og skjemakonstruksjon.

Arkivering: Nyttig statistikk kan ofte lages ved å kombinere individualdata fra ulike kilder. Likeledes kan interessante studier gjennomføres ved å kombinere individualdata for samme enhet som er hentet inn på ulike tidspunkter. Denne måte å lage statistikk på - nemlig å koble sammen data på tvers av kilder og over tiden - har fått stor betydning i løpet av 1970-årene. Det er viktig å sørge for en god databeredskap som kan tilfredsstillende viktige brukerbehov. En slik beredskap vil kreve omfattende og systematiske dataarkiv. Det må overvåkes nøye at dataene refererer til standard definisjoner og klassifikasjoner, at dataene dokumenteres og lagres i hensiktsmessig form, og at det utvikles programutrustning som er velegnet til å utnytte disse data senere. En sentral statistikkorganisasjon er godt egnet til å ivareta disse oppgaver.

Kvalitetskontroll: En sentral statistikkorganisasjon vil kunne stille data fra ulike kilder opp mot hverandre og på denne måte få oversikt over kvaliteten i statistikken.

Sikring av individualopplysninger: Det må fortsatt både formelt og reelt legges vesentlig vekt på og nøye overvåkes at opplysninger om enkelte, identifiserbare oppgavegivere blir vernet om og sikret på en fullt ut forsvarlig måte. Hos et sentralt statistikkorgan vil det være utviklet et regelverk som ivaretar personverninteressene på en betryggende måte. Bruken av og vernet om data må inngå som et vesentlig ledd både i utdanning og opplæring av personalet og i det daglige statistiske arbeid.

Markedsføring: Med et sentralt statistikkorgan vil brukerne være orientert om hvor de skal vende seg for å få opplysninger om og tilgang til offisiell statistikk. En slik organisasjon vil på sin side være innstilt på å etterkomme alle legitime henvendelser om data og på å fremme utnyttningen av den offisielle statistikken. En sentral instans vil samtidig kunne påvirke publiseringsformen for all offisiell statistikk, slik at statistikkproduktet blir enhetlig og oversiktlig.

Som det følger av framstillingen ovenfor, er det mange grunner for at den offisielle statistikken er sentralisert. Særlig tungt veier momentene om en fornuftig prioritering mellom de ulike statistikkområder og hensynene til et enhetlig og oversiktlig statistikkprodukt med god indre sammenheng.

Dette betyr ikke at all norsk offisiell statistikk vil bli produsert i Byrået i årene framover. Det er spesielt to forhold som tilsier at statistikkproduksjonen utenfor Byrået vil øke: 1) Statistikken vil i stigende grade komme til å bygge på administrative data; slike data vil være tilgjengelig i institusjoner utenfor Byrået tidligere enn i Byrået. 2) Organer utenfor Byrået vil etter hvert utvikle bedre EDB-rutiner og i større grad enn nå selv klargjøre dataene for statistikkproduksjon. Disse forhold tilsier at arbeidsfordelingen mellom Byrået og administrative organer utenfor Byrået kan komme i et nytt lys.

Vi må regne med at de enkelte administrative organer, som hittil, selv vil produsere det de trenger av spesialstatistikk (statistikk som ikke inngår i den offisielle statistikken). Det kan gjelde både for sentrale og lokale organer. Spesielt må vi regne med at noe av kommunenes behov for statistikk kan dekkes av nye informasjonssystemer som etter hvert vokser fram.

Statistikk som har allmenn interesse, og som derfor skal være en del av den offisielle statistikken, blir i dag som oftest utarbeidet sentralt i Byrået. Det gjelder også når den bygger på administrative data som Byrået henter inn fra andre offentlige organer. Dette vil antakelig bli det normale også i framtiden. Men det kan tenkes tilfelle da EDB-behandlingen av administrative data til offisiell statistikk med fordel vil kunne utføres på anlegg utenfor Byrået. Avtale om dette må i så fall inngås mellom Byrået og vedkommende administrative organ i hvert enkelt tilfelle. Momenter som kan trekke i retning av en slik løsning, er: (1) Statistikken kan produseres raskt og effektivt i tilknytning til institusjonens egen databehandling. (2) Statistikken krever bare data som vedkommende organ selv samler inn eller vil ha god adgang til som ledd i sine administrative rutiner. (3) Det dreier seg om statistikk som faglig sett utgjør "et område for seg", slik at behovet for integrering og sammenheng med statistikken for øvrig er relativt svakt. (4) Produksjonen krever en spesiell faglig innsikt som Byrået ikke har. (5) Brukerne av den statistikk det gjelder, har relativt avgrensede databehov og kan i den sammenheng regne med god kontakt både faglig og på annen måte direkte med det administrative organ, slik at de ikke er interessert i å få disse tjenester formidlet via Byrået.

I visse tilfelle vil også offisiell statistikk som er bearbeidet i Byrået kunne sluttbearbeides og distribueres utenom Byråets apparat. Dette kan bli aktuelt når visse brukergrupper ikke kan nøye seg med Byråets standardprodukter, men har særegne ønsker som det vil koste Byrået meget å etterkomme. Eksempler kan være Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) som har påtatt seg en slik oppgave overfor forskere, og kommunale datasentraler som gjør dette overfor kommunene. Byrået vil i hvert tilfelle prinsipielt gå inn for den løsning som samfunnsmessig sett virker mest hensiktsmessig. En kan imidlertid ikke stille seg slik at viktige statistikkbehov som andre kan dekke på forsvarlig måte, forblir udekket pga. trange budsjetter eller andre vansker i Byrået. Når Byrået overlater sluttbearbeiding og distribusjon av offisiell statistikk til andre, er det ikke aktuelt å gi dem eksklusive rettigheter til å formidle en bestemt type statistikk.

Ingen av de desentraliseringsmuligheter som her er nevnt, bør hindre at Byrået fortsatt har det overordnede ansvar for og kontroll over utforming, produksjon og markedsføring av den offisielle statistikk. Byråets rolle i tilknytning til EDB-baserte datasystemer drøftes for øvrig i større detalj i avsnitt 4.2.2 nedenfor.

2.3. Analysevirksomheten

Statistisk Sentralbyrå har lange tradisjoner som forskningsinstitusjon, og forsknings- og analysevirksomhet har etter hvert fått et betydelig omfang. Det var to viktige grunner som gjorde at Byrået i sin tid fant det riktig å engasjere seg i analysevirksomhet:

- Ved å bruke statistikk til forsknings- og analysevirksomhet, og ved å holde kontakt med andre forskningsmiljøer og brukere av analyseresultater, regnet Byrået med å få viktige impulser for det statistiske utviklingsarbeid og for å bedre kvaliteten av statistikken.
- Byråets fortrinn som forskningsinstitusjon (lett adgang til primærdata og spesielle muligheter for håndtering av store datamasser) tilsa en naturlig forpliktelse til analysearbeidet på områder der disse forutsetningene var av særlig stor betydning.

Disse grunnene er fortsatt gyldige. Analysevirksomheten i Byrået omfatter i dag viktige forsknings- og analyseoppgaver. Som hovedretningslinjer er Byråets analysevirksomhet orientert mot beskrivelse av samfunnet og samfunnsutviklingen, og mot samfunnsplanlegging, med stor vekt på utvikling av analyseverktøy og modeller. De viktigste brukergrupper er å finne innen offentlig forvaltning, men også andre forskningsinstitusjoner og allmennheten er brukere av Byråets analyseresultater.

Områder for Byråets analysevirksomhet er:

- Skatteøkonomisk forskning med analyser av skatteøkonomiske forhold, utvikling av skatte- og trygdemodeller og beregnings- og utredningsoppdrag for Finansdepartementet, politiske partier og andre.
- Makroøkonomiske modeller til bruk i offentlig planlegging med særlig anvendelse for nasjonalbudsjett, langtidsprogram, fylkesplanlegging og energiprognoser. Modellene brukes også for egne analyser og for andre oppdrag.
- Makroøkonomiske analyser av ulike forhold, herunder pris- og inntektssammenhenger, import- og eksportanalyser, produktivitet, økonomisk vekst, konsumetterspørsel, konjunkturutvikling mv.
- Mikroøkonomiske analyser med studier av forbrukeres og bedrifters tilpasning og atferd.
- Befolkningsstruktur og befolkningsprognoser med studier av befolkningens sammensetning og utvikling, fruktbarhet og dødelighet. Det utarbeides detaljerte befolkningsprognoser for landet under ett og ulike regionale enheter.
- Arbeidsmarkedsanalyse med studier og framskrivninger av arbeidskrafttilgang etter kjønn, alder, utdanning og region.
- Levekårsanalyser med studier av levekår, tidsbruk og arbeidsmiljøforhold mv. basert på intervjuundersøkelser.
- Andre analyser på grunnlag av foreliggende statistikk. (Som spredte eksempler kan nevnes: Yrkeskombinasjoner i jordbruket, regnskapsanalyse for industri og engroshandel, lønnsstruktur og lønnsutvikling, naturressurser og forurensning.)
- Statistisk metodearbeid med vekt på utvalgsproblemer, feilkontroll og målemetoder.

På de fleste av disse områdene har Byrået engasjert seg sterkere enn det er vanlig for statistiske sentralinstitusjoner i andre land. Byrået finner at dette engasjement bidrar til en gunstig arbeidsdeling mellom forvaltningen, Byrået og andre forskningsinstitusjoner. Byrået anser det som viktig å opprettholde forskningsvirksomheten minst på det nivå som den har i dag. Samtidig ønsker Byrået å støtte forskning og analyse som foregår ved andre forskningsmiljøer på grunnlag av Byråets data og er positivt interessert i å etablere kontakt med sikte på arbeidsoppgaver.

2.4. Annen virksomhet

I tillegg til sine hovedoppgaver er Byrået tillagt visse sideoppgaver. Dette er i første rekke: å forestå Sentralkontoret for folkeregistrering, å stå for driften av Det sentrale personregister og å drive et offentlig ansvarsbibliotek for fagfeltene økonomi og statistikk. Dessuten tar Byrået på seg intervjuundersøkelser for andre, herunder datainnsamling for samfunnsvitenskapelige forskningsmiljøer utenfor Byrået.

Alle de sideoppgaver som er nevnt, har nøye tilknytning til Byråets hovedoppgaver. Virksomheten ved Sentralkontoret for folkeregistrering og ved Det sentrale personregister er av stor betydning for kvaliteten i befolkningsstatistikken. Det regulære arbeid i Byrådet - ikke minst analysevirksomheten - krever lett adgang til et spesialbibliotek.

På den annen side kan sideoppgavene medføre en viss administrativ merbelastning. Det er derfor ikke gitt at de nåværende ansvarsforhold for sideoppgavene bør opprettholdes varig slik de er i dag. Byrådet vil være villig til å vurdere og drøfte disse spørsmål.

3. UTVIKLINGEN AV STATISTIKK OG ANALYSE

3.1. Utgangspunkt

Byrådet må løse sine oppgaver innenfor de rammer som stillings- og utgiftsbudsjettet setter og den databehandling og analyse som skjer utenfor Byrådet.

Norge bruker, hensyn tatt til landets størrelse, heller små ressurser til offisiell statistikk - men uten at vår situasjon kan sies å være ekstrem. Ut fra en internasjonal sammenlikning er likevel det norske system for offisiell statistikk i dag rimelig godt for et høyt utviklet industriland. Analysevirksomheten må også kunne betegnes som bra - til dels ligger den endog godt framme ved internasjonale sammenlikninger.

I de senere år har Byrådet registrert en økende pågang etter mer og bedre statistikk og analyser. Flere departementsoppnevnte utvalg har gått inn for betydelige utvidelser innen visse felter. En kan vise til:

NOU 1972:44 Regionalstatistikk

NOU 1975:56 Om samferdselsstatistikken

NOU 1976: 8 Langtidsplanlegging og modeller. Modellbruk og modellutvikling i den langsiktige økonomiske planlegging

NOU 1976:45 Energiøkonomisk forskning i Norge

NOU 1977:31 Ressursregnskap. Om arbeidet med utvikling av et informasjonssystem for naturressurser

NOU 1979:31 Om utbygging av lønns- og inntektsstatistikken

NOU 1980:20 Om arbeidet med levekårsspørsmål

Disse utvalgene har i flere tilfelle ført til spesielle bevilgninger og en særlig utbyggingsinnsats på de områder det gjelder. Byrådet har på sin side pekt på at det nok finnes andre statistikkområder der de samfunnsmessige behov kanskje kan være vel så store.

En intervjuundersøkelse som R-direktoratet har gjennomført, viser at det i departementene rår en del misnøye med Byråets statistikk og at denne var større i 1981 enn i 1967. Dette gjelder også på områder hvor statistikken er klart forbedret i mellomtiden; klagene kan derfor være et signal om at behovene for statistikk har økt sterkt. Klagene over Byråets statistikk gjelder særlig at den kommer for sent ut, at den ikke er tilstrekkelig detaljert, men også at den ikke gir opplysningene i den form brukerne trenger.

Moderne produksjonsteknikk muliggjør at statistikk i langt større grad enn tidligere spesialarbeides i ulike varianter for ulike formål. Samtidig kan flere storbrukere bli interessert i å få statistiske data levert i andre former enn gjennom standard publikasjoner. Det kan f.eks. være institusjoner som selv vil analysere hele den innsamlede datamengde. De vil kanskje ønske magnetbånd med "anonymiserte" data. Eller det kan være institusjoner som vil ha adgang til de mest ajourførte statistiske tidsserier til enhver tid fra sine EDB-terminaler (skjermer). Det siste kan være mulig hvis tidsseriene lagres i Byrådet på et EDB-platelager.

Alle de nevnte teknikker (spesialbearbeidinger, utlevering av anonymiserte individualdata og statistikk via EDB-skjermer) må tas i bruk i øket grad i årene framover. Byrådet er innstilt på å satse

de nødvendige ressurser for å få i gang en slik utvikling, men omleggingen må ta tid. Videre må Byrået gjennom sin prioritering av utviklingsarbeidet sørge for at viktige nye behov blir rimelig imøtekommet. Også dette vil ta tid. Hvor raskt utviklingen kan skje, vil bl.a. avhenge av de budsjetter som blir vedtatt. I mellomtiden er flere brukere utålmodige og til dels misfornøyde med Byrået. Går utviklingen i Byrået for sent, vil løsninger som ikke er de mest rasjonelle, lett tvinge seg fram andre steder i forskningsinstitusjonene og i den offentlige administrasjon.

3.2. Prioritering

I sin prioritering i årene framover må Byrået legge særlig vekt på de behov for statistikk og analyse som sentrale og lokale myndigheter gir uttrykk for. Særlig fra de myndigheter som arbeider med samfunnsplanlegging, kan vi regne med å bli møtt med vel begrunnede krav i løpet av tiåret om forbedret, utvidet og ny statistikk og om nye modeller og prognoser. Men også overfor andre brukergrupper som forskning, næringslivet og dets organisasjoner og allmennheten har Byrået et klart ansvar som må ivaretas. Byrået må bl.a. sørge for at vi generelt får en tilstrekkelig statistisk belysning av den sosiale og økonomiske situasjon og utvikling i Norge.

Ressursforbruket som de ulike prosjekter krever, må alltid være ett vurderingselement ved utformingen av arbeidsprogrammet. Det er et selvsagt krav at ethvert behov for statistikk eller analyse skal dekkes ved minst mulig ressursinnsats. Dette innebærer bl.a. at administrative data ofte bør overveies som et alternativ til oppgaver fra primære oppgavegivere. Videre bør utvalgstillinger (enten gjennom Byråets intervjuorganisasjon eller ved postundersøkelse) ofte overveies framfor fullstendige tellinger. Det siste forutsetter imidlertid at det ikke stilles krav til regional oppstilling av resultatene.

Et annet hovedkrav er at ethvert statistikkprosjekt - og enhver del av det - må kunne forsvares ut fra at nytteverdien er større enn kostnadene. Eksempelvis skal administrative data brukes til statistikk bare hvis det er behov for slik statistikk og hvis kvaliteten av den blir god nok. For prosjekter med få brukere må en vurdere mulighetene for at brukerne selv finansierer oppgaven.

Prioritet for et løpende prosjekt kan bli endret over tiden. Behovet endres, ressursforbruket kan bli et annet, eller nye og høyere prioriterte prosjekter dukker opp. For å sikre at ressursbruk på lavt prioriterte prosjekter reduseres eller kuttes ut til fordel for høyere prioriterte prosjekter, vil Byrået stadig gå gjennom løpende prosjekter og revurdere dem. Vurderingen må gi svar på om ressurser spart på et eldre prosjekt, vil gi høyere nytteavkastning hvis de blir brukt på et nytt prosjekt eller på utbygging og forbedring av et annet løpende prosjekt. Ressursbruk på lavt prioriterte prosjekter kan eventuelt spares ved å kutte ut prosjektet helt. Ellers kan innsparing skje ved å redusere tallet på opplysninger som hentes inn, ved å redusere utvalget (ved utvalgsundersøkelser), eller ved overgang fra måneds- til kvartals- eller årsstatistikk. Erfaringene viser imidlertid at det er vanskelig å kutte ned på løpende prosjekter uten at enkelte brukergrupper blir skadelidende. Utviklingen i 1980-årene kan likevel bli slik at ressurser til utvikling og drift av nye, høyprioriterte prosjekter delvis må tas fra innsparinger på lavere prioriterte prosjekter.

Det tar lang tid å legge om statistikken. Ikke minst dette forhold tilsier at de langsiktige utviklingstendensene i statistikkbehovet må tillegges vekt når prioriteter settes.

De beslutninger som skal fattes i løpet av de nærmeste år, kan bare i liten grad baseres på data som ikke allerede er samlet inn. Dette tilsier at Byrået må overveie å viderebearbeide eksisterende data i den grad det kan gjøre dem bedre egnet som beslutningsgrunnlag. Dette kan i visse tilfelle framstå som et bedre alternativ enn å iverksette innsamling av nye primærdata.

Det synes klart at de viktigste prioriterte nye utbyggingsoppgaver i de nærmeste 2-3 år blir å få bedre statistikk for petroleumsvirksomheten, kommunale finanser, varehandelen og visse sosiale forhold, bl.a. folketrygdens og sosialkontorenes virksomhet. I denne perioden vil samtidig arbeidet med å forbedre arbeidsmarkedstatistikken, nasjonalregnskapet, ressursregnskap og -analyser, inntektsstatistikken og helsestatistikken fortsette. Analysevirksomheten vil opprettholdes i om lag uendret omfang. Visse forholdsvis små skritt vil bli tatt for å forbedre datatilgjengeligheten generelt. Utbyggingstakten må på mange områder forventes å måtte bli mindre enn Byrået anser ønskelig, fordi ressurstilgangen nok blir knapp.

Prioriteringene fra omkring midten av 1980-årene er det vanskeligere å ha en fast oppfatning om i dag. Endrede samfunnsforhold kan lede til omprioritering. Mye vil dessuten avhenge av den samlede ressurstilgang til Byrået og de rasjonaliseringsgevinster som kan tas ut. Slik situasjonen kan vurderes i dag, ser det ut til at Byrået først fra midten av 1980-årene kan bli i stand til å sette nevneverdig større ressurser inn på statistikk over helse, inntekt, arbeid og levekår ellers, på analyse ved fagkontorene, på bedret datatilgjengelighet, på utbygging av regionalstatistikk og -analyse, og på bedre informasjon og markedsanalyse.

I de følgende avsnitt vil Byråets retningslinjer for prioriteringen i programperioden bli nærmere konkretisert.

3.3. Utviklingen på ulike statistikkområder

På flere statistikkområder er det ønskelig å overveie nøye den utvikling som skal skje i de nærmeste år. En gir nedenfor en omtale av områder der spørsmålene om prioritering og omlegging synes særlig påtrengende. (Flere statistikkområder som i og for seg er sentrale i norsk offisiell statistikk, er dermed ikke omtalt.)

Jordbruksstatistikken er ganske godt utbygget. Det er trolig at denne statistikken i større grad enn nå bør baseres på offentlige registre og andre administrative data, men det vil i tilfelle kreve et betydelig forberedende arbeid. En bør også overveie om det kan være forsvarlig å trappe innsatsen på dette statistikkområde noe ned til fordel for andre statistikkområder. Men en kan ikke i noe tilfelle regne med store innsparinger av ressurser. Jordbruksavtalen og ulike reguleringer nødvendigvis gjør ganske omfattende statistikk, og organisasjonene vil sikkert stille krav. Et forenklingsarbeid må skje i samråd med bl.a. Budsjettnemnda for jordbruket og Landbruksdepartementet, slik at deres behov ikke blir skadelidende. Det kan ikke være rasjonelt at statistiske oppgaver flyttes til andre institusjoner.

Industristatistikken er også ganske godt utbygget. Her må en som hittil basere seg på oppgaver innhentet direkte fra bedriftene. Dette innebærer at denne statistikken må bli nokså kostbar å framstille. Et arbeid er allerede i gang for å forenkle oppgavegivingen for bedriftene (særlig de små), noe som også vil redusere arbeidskraftbehovet i Byrået.

Statistikk for innenlandsk varehandel er meget svakt utbygget. Norges Handelsstands Forbund har bedt om utbygging av statistikken og bl.a. understreket dette i et brev til Handelsdepartementet. En konsekvens av utilstrekkelig primærstatistikk er bl.a. at nasjonalregnskapet er svakt på dette felt. Byrået arbeider med en avanseundersøkelse og har startet med regnskapsstatistikk for detaljhandelen. En tar dessuten sikte på å planlegge og iverksette ytterligere utbygging.

Det som her er sagt om varehandel, gjelder også for en del andre tjenesteytende næringer. Som eksempel kan nevnes ytterligere økonomiske data for samferdselsnæringene.

Petroleumsvirksomheten er utilstrekkelig dekket med statistikk. Det er utvilsomt nødvendig å øke ressursinnsatsen i Byrået på dette felt. Slik situasjonen er i dag, kan statistikken bl.a. ikke godt nok belyse konsekvensene av oljevirksomheten; både data for import til sokkelen og for investeringer der er for svake. Byrået har hatt visse vansker med å få data fra selskapene, bl.a. ut fra selskapenes ønsker om å hemmeligholde forretningsforhold. En håper at Olje- og energidepartementet med hjemmel i petroleumsloven i framtiden skal kunne sørge for nødvendige opplysninger fra selskapene og at departementet skal kunne frigi de individua ata for publisering som det finner påkrevet.

Statistikken for offentlig økonomi tilfredsstillende i dag heller ikke de krav som må stilles. Særlig alvorlig er det at tall for den kommunale økonomi kommer for sent. Byrået planlegger en database på dette område, og en regner med at dette vil kunne forbedre situasjonen vesentlig. Som et neste skritt er det særlig viktig at kommunene gir raskere og bedre oppgaver til Byrået. Kommunaldepartementet må i tilfelle hjelpe til med dette; bl.a. er de kommunale regnskapsforskrifter og praktiseringen av disse viktige.

Sysselesettingsstatistikken er i dag basert på arbeidskraftundersøkelser ved intervju (AKU) og på periodiske oppgaver fra bedriftene i visse næringer. Denne statistikk har større usikkerhet enn ønsket, og den gir heller ingen særlig god regional fordeling av sysselsettingen. Planen er å utnytte Rikstrygdeverkets arbeidsgiver-/arbeidstakerregister for en ny sysselsettingsstatistikk. Hittil er imidlertid ajourholdet av dette registeret ikke godt nok. De sentrale myndigheter overveier hva som kan gjøres for å bedre kvaliteten av registeret. Hvis kvaliteten av registerdataene forbedres, er det mulig at Byrået allerede i nær framtid kan begynne å produsere sysselsettingsstatistikk fra registeret. Fra det tidspunkt kan en i tilfelle se på spørsmålet om AKU kan trappes noe ned og om dette i tilfelle bør få konsekvenser for størrelsen av Byråets intervjuorganisasjon. Hvis Byrået heller ikke i 1982 eller i 1983 får produsert sysselsettingsstatistikk ut fra arbeidsgiver-/arbeidstakerregisteret, vil en måtte overveie fortsatt innhenting av periodiske sysselsettingsoppgaver fra bedriftene og en utvidet AKU. Dette inngår for tiden ikke i Byråets planer.

Statistikken over helse og helsevesen er svakt utbygget, særlig på bakgrunn av den store samfunnsmessige betydning området har. Det viktigste utviklingsarbeid i Byrået på dette felt er knyttet til utnyttelse av det såkalte ØMI-informasjonsystem (det Økonomiske og Medisinske Informasjonssystem). De fleste av våre helseinstitusjoner er i ferd med å ta dette datasystem i bruk. Planleggings- og tilretteleggingsarbeidet er fra Byråets side tidkrevende, og det vil fortsatt beslaglegge høyt kvalifisert arbeidskraft over lang tid. Til gjengjeld regner Byrået med at arbeidet med tiden vil føre til en vesentlig bedring av helsestatistikken.

Sosialstatistikken består i hovedsak av tre typer statistikk: (1) Statistikk over sosialkontorenes virksomhet og klientell, (2) Statistikk for de trygdedes forhold og (3) Kriminalstatistikk. Ikke på noen av disse områder kan situasjonen sies å være tilfredsstillende.

Under (1) har Byrået tidligere gått inn for innsamling av individualopplysninger identifisert med fødselsnummer. Bruk av fødselsnummer vil i tilfelle gjøre det mulig å koble opplysningene fra denne statistikken sammen med bakgrunnsdata Byrået har for de samme personer (utdanning mv.). Dette har interesse bl.a. for forskning, både om de forhold som skaper behov for sosialhjelp og om virkninger av sosialhjelpen. Mange sosialkontorer går imidlertid imot slik oppgaveinnhenting av personvern hensyn. Et utvalg nedsatt av Byrået har utredet spørsmålet om hvordan statistikken bør utarbeides, og Byrået vil vurdere saken i nær framtid.

Under (2) pågår et samarbeid med Rikstrygdeverket med sikte på å utnytte administrative data. Dette arbeidet går langsomt, blant annet for i prosjektet viser seg å kreve mer ressurser enn opprinnelig antatt. Det videre arbeid med prosjektet og arbeidsdelingen med RTV bør avklares. Kanskje kan en del av statistikken mest hensiktsmessig utarbeides av Rikstrygdeverket.

Kriminalstatistikken (3) er under omlegging til utvidet utnytting av administrative datasystemer. Fortsatt gjenstår en god del utviklingsarbeid før kvaliteten av statistikken er blitt god nok. Det er ellers behov for en videre utbygging av kriminalstatistikken, og det kan bli aktuelt i de nærmeste år å ta opp arbeidet med dette.

Levekårsstatistikken har i de senere årene vært basert på generelle levekårsundersøkelser knyttet til intervju av utvalg. En vil fortsette med slike undersøkelser både for hele befolkningen og for særlig utsatte grupper. Levekårene i befolkningen vil dessuten bli belyst gjennom den statistikk en etter hvert får for sysselsettings-, inntekts-, sosial- og helseforhold. En vil søke å samordne disse statistikkområdene slik at levekårene belyses best mulig.

Regionalstatistikk (dvs. statistikk for fylker, kommuner og mindre geografiske områder) og regionale analyser blir stadig mer etterspurt. Regionalstatistikk trengs for det første til regionale analyser som Byrået eller andre utarbeider. For det andre trengs slik statistikk og analyse både som grunnlag for regional planlegging og for generelt å kunne overvåke den økonomiske og sosiale utvikling i landets ulike distrikter. Brukere av regionalstatistikk og -analyse er bl.a. Miljøverndepartementets planleggingsavdeling og kommunale planleggingsmyndigheter på ulike nivå. Den stigende interesse for statistikk og analyse på dette felt må ses både i sammenheng med den opprustning som har skjedd i sentral lokal distriktsplanlegging, men også med den store interesse det er i Norge for distriktspolitikk i sin alminnelighet.

Slik Byrået er organisert, er regionalstatistikk noe de fleste kontorer stiller med. Hovedsaken er at statistikk som i alle fall produseres, skal kunne spesifiseres på passende geografiske enheter. Videre at det ved behov er mulig å foreta spesialbearbeidinger av statistikken for visse avgrensede geografiske områder uten for store kostnader eller for lang ventetid. Dette setter krav til individualdataenes kvalitet og deres tilgjengelighet for bearbeiding etter behov.

Byråets muligheter til å bidra med regionalstatistikk og regionalanalyse ligger i dag langt etter de ideelle krav. En database for opplysninger om kommunenes økonomi og en god registerbasert sysselsettingsstatistikk vil i tilfelle bety vesentlige framsteg. Ett nytt betydelig steg kan tas når en eventuelt får realisert de planer som foreligger for de såkalte GAB-registrene (G = grunneiendommer, A = adresse, B = bygninger) i Miljøverndepartementets regi. Det er imidlertid klart at vesentlig bedre regionalstatistikk vil kunne kreve stor ressursinnsats både i Byrået og utenfor. Det er behov for en viss politisk avklaring av hvor sterkt Byrået bør satse på regionalstatistikk og regionalanalyse. Spørsmålet gjelder både det ambisjonsnivå en skal sikte mot, og gjennomføringstempo. Svaret vil klart virke inn på den benanning Byrået trenger i de årene som kommer. Spørsmålet vil bli tatt opp blant annet med Miljøverndepartementet og Finansdepartementet. Deretter kan det bli aktuelt å utarbeide en samlet plan for utbygging av regionalstatistikken.

Nasjonalregnskapet er en sentral informasjonskilde for den økonomiske politikk. Samtidig er det et viktig instrument for å samordne den økonomiske statistikken. Selv om nasjonalregnskapet i de store trekk nå antas å ha funnet sin form, er det fortsatt et klart behov for utbygging og kvalitetsforbedringer. Kvaliteten av regnskapstallene bør forbedres, særlig for oljevirkosomhet og varehandel. Det bør dessuten gjennomføres en ny såkalt hovedrevisjon av nasjonalregnskapet i løpet av få år. Slik revisjon som normalt foretas med noen års mellomrom, har til formål å føre å jour tallserier på grunnlag av ny informasjon, korrigere svakheter etc. En viktig utbyggingsoppgave er å slutføre inntekts- og kapitalregnskapet, noe som vil gi bedre sammenheng mellom tallene for produksjonsvirkosomhet og inntektsopptjening. Vi bør også få kvartalsvise nasjonalregnskap i tillegg til de årlige for å skaffe et bedre datagrunnlag for konjunkturanalysen. Skal det arbeides noe særlig med regionale oversikter og analyser, er det dessuten aktuelt med periodiske regionale nasjonalregnskap.

Ressursregnskap og analyser i tilknytning til dette er en ny oppgave som er lagt til Byrået. I 1982 regner Byrået med å bruke om lag 20 årsverk på området. En imøteser imidlertid en viss nedtrapning av ressursinnsatsen om noen år når faste rutiner er utarbeidet. Den store vekt som legges på dette feltet, skyldes politiske vurderinger. Byrået er således tilført ekstra midler for å forestå oppgaven. Ressursregnskap har hittil vært ført på prøvebasis for energi, areal, fisk, skog og enkelte mineraler. De foreløpige resultater er lagt fram for Stortinget i St.meld. nr. 102 (1980-81) fra Miljøverndepartementet. Denne meldingen er ennå ikke behandlet i Stortinget, og Miljøverndepartementet tar nå sikte på å legge fram en tilleggs melding. Vi vil med andre ord få en politisk avklaring av den prioritert feltet skal tillegges. Uansett utfall vil Byrået etter hvert søke å få aktiviteten på dette området koordinert og harmonisert med den øvrige virksomhet. Dette bør skje i samråd med Miljøverndepartementet, delvis også med Olje- og energidepartementet og Finansdepartementet.

De store tellinger som foretas hvert 10. år har vært hjørnesteiner i vårt statistiske system, men de er også svært ressurskrevende. Etter hvert som flere EDB-baserte administrative datasystemer og -registre bygges opp, øker mulighetene for å kunne utarbeide tilsvarende statistikk på grunnlag av administrative data. På den måten kan en spare betydelige ressurser som eventuelt kan nyttes på andre statistikkområder.

Bedriftstillinger etter tidligere mønster (som i 1974) vil neppe bli holdt igjen. Tilsvarende statistikk kan imidlertid bli satt sammen på grunnlag av igangværende datainnsamling.

Parallelt med Folke- og bolig tellingen 1980 arbeides det med et prosjekt som vil gi svar på om en kan unnlate å holde en ny folketelling i 1990 mot at det utarbeides tilsvarende registerbasert statistikk.

I årene framover vil Byrådet søke å få økt ressursinnsatsen både for utbygging og bedre ajourføring av registre til slike formål. Byrådet vil også mer aktivt arbeide for at tilsvarende skjer med aktuelle registre utenfor vår kontroll. Uten en slik satsing vil det vanskelig la seg gjøre å lage registerbasert statistikk av tilstrekkelig god kvalitet og i ønskelig omfang.

3.4. Statistisk samordning og standardisering

I praktisk bruk blir det ofte et krav at statistikk fra ulike områder må kunne stilles sammen. Samordning og standardisering er viktige tiltak for å sikre dette.

Statistisk samordning vil si at de statistiske begreper og kjennemerker for en bestemt type enheter defineres slik at det blir sammenheng mellom de forskjellige statistikkserier ("definisjonssammenheng"). I noen tilfelle eksisterer det omfattende definisjonssystemer som samordner hele statistikkområder. Nasjonalregnskapet er et slikt definisjonssystem som samordner den økonomiske statistikk. Det arbeides med tilsvarende samordnende systemer for miljø- og ressursstatistikk og for statistikk om sosiale og demografiske forhold. Et siktemål for det sistnevnte arbeidet er bl.a. å kunne belyse befolkningens levekår bedre. Arbeidsmarked- og sysselsettingsstatistikken vil kunne bli bedre samordnet gjennom det arbeidsmarkedregnskap Byrådet nå utvikler.

Som bakgrunn for samordningsarbeidet vil Byrådet bl.a. foreta en revisjon av den nåværende emneinndeling med sikte på å gjøre den mer systematisk og bedre tilpasset de tre store statistikkområder.

Statistisk standardisering vil si at det fastsettes bindende definisjoner for statistiske enheter, kjennemerker, kjennemerkeverdier og for grupperinger av kjennemerkeverdier. Slik standardisering som skal gjøres gjeldende på tvers av emneområdene, vil føre til at statistikk fra ulike emneområder og for ulike tidsperioder blir samordnet og jamførbar.

Det finnes i dag en rekke standarder, særlig innen økonomisk statistikk. I løpet av programperioden må en regne med at flere av disse standarder vil måtte ajourføres og revideres, bl.a. som følge av endringer i de tilsvarende internasjonale standarder.

Størst behov for å utvikle nye standarder finner en innen statistikken for sosiale og demografiske forhold og for miljø- og ressursstatistikk. Arbeidet med å utvikle slike standarder må ses i sammenheng med bestrebelsene for statistisk samordning innen disse to statistikkområder.

3.5. Analysevirksomhet

Analysevirksomheten i Byrådet omfatter dels økonomisk og sosiodemografisk forskning i Forskningsavdelingen, dels analyser basert på data fra intervjuundersøkelser og fra statistikkarbeidet ved fagkontorene, og dels arbeid med statistiske metodespørsmål.

Virksomheten i Forskningsavdelingen vil i de nærmeste årene framover i hovedsak bygge videre på det analyseverktøy og den kompetanse som er etablert på områder hvor avdelingen har arbeidet til nå. I den økonomiske forskning regnes det med en minst like stor aktivitet innenfor skatteøkonomisk forskning som tidligere. Det vil bli arbeidet med trygdeøkonomiske forhold og med inntektsfordelingsspørsmål. Innenfor makroøkonomisk modellutvikling vil de eksisterende modellene bli opprettholdt og videreutviklet. Det vil bli lagt vekt på utvikling av en kvartalsmodell og på forbedring av analyseverktøyet for den kort- og mellomlangsigtede økonomiske planlegging. Styrking av arbeidet med regionale modeller vil bli overveiet. Det legges opp til en styrking av Byrådets konjunkturovervåking ved utnytting av kvartalsvis nasjonalregnskap og kvartalsmodell. Det vil bli arbeidet med økonomiske analyser av petroleumsvirksomheten. Økonometriske analyser av Byrådets mikrodata vil fortsatt være en viktig oppgave.

I den sosiodemografiske forskning vil fortsatt et tyngdepunkt være arbeidet med numeriske modeller for befolkningsframskrivninger for riket samlet og for fylker og kommuner. Arbeidet med å oppjustere og forbedre modellene for arbeidskrafttilbud, utdanning og familiedannelse vil fortsette. Et viktig siktepunkt er å trekke økonomiske og andre forklaringsfaktorer inn i de tradisjonelle, rendemografiske modelloppleggene. For dette formål drives det studier av demografiske endringsfaktorer

(fruktbarhet, giftemål, flytting, dødelighet mv.). Et modellsystem som knytter flyttinger mellom fylkene sammen med ulikheter i økonomisk utvikling, er under arbeid.

Virksomheten omfatter også levekårsbeskrivelse, derunder redaksjon av publikasjonen "Sosialt utsyn" som utgis med 3 års mellomrom.

Omfanget av virksomheten ved Forskningsavdelingen har blitt trappet opp i de senere år, bl.a. som følge av kontraktoppdrag og ekstraordinær tildeling av stillinger til makroøkonomisk modellarbeid. I de nærmeste år vil Forskningsavdelingen trolig ikke få tildelt noen - eller i tilfelle bare få - nye faste stillinger. Virksomheten kan imidlertid tenkes utvidet noe ved betalte oppdrag. Det finnes utvilsomt mange problemområder der økt forskningsinnsats nok vil ha stor nytteverdi for samfunnsstyringen og hvor Forskningsavdelingen har bedre forutsetninger enn andre for å gjøre en innsats.

Analysevirksomhet ved fagkontorene bør være et naturlig ledd i arbeidet med å gjøre statistikkproduktet lettere tilgjengelig for brukerne. Slik analysevirksomhet kan være et viktig virkemiddel i markedsføringen av statistikkproduktet. Byrået ønsker å trappe opp denne virksomhet i 1980-årene. Det vil kunne skje, men neppe særlig sterkt i de nærmeste 2-3 år, med mindre ressurstilgang og rasjonaliseringsgevinster skulle bli større enn antatt.

Ressursanalyser. Byrået regner med at ressursanalyser vil bli en fast del av Byråets virksomhet. Det er ennå uklart hvilket omfang denne virksomhet vil få. Spørsmålet beror både på hvordan Miljøverndepartementet vil legge opp arbeidet med ressursplanlegging og på etterspørselen fra fagdepartementene.

Statistiske metodespørsmål. Byrået har en egen gruppe for metoder. Formålet med gruppens arbeid er bl.a. å finne fram til rasjonelle metoder for innsamling, klargjøring og analyse av data og å gjøre disse metoder kjent for de andre kontorer i Byrået. Dette arbeid må fortsette i om lag samme omfang som nå.

3.6. Markedsføringen

Markedsføringsfunksjonen i vid forstand har som oppgave å klarlegge etterspørselen etter statistikk og analyse, fastlegge utforming, presentasjonsform og spredningsmedia for Byråets produkter. Den skal dessuten sørge for at brukerne får kjennskap til hvilke produkter som er tilgjengelige og å informere brukerne om hvordan produktet kan anvendes. Statistikk og analyse som ikke blir brukt, er bortkastet og bør ikke produseres.

Byrået vil gå inn for gradvis å styrke markedsføringen:

- Behov og utforming. Byrået vil søke å arbeide i kontakt med brukerne for å kartlegge behovet for statistikk og analyse og for å finne fram til en hensiktsmessig utforming av produktene. Virksomheten i de rådgivende utvalg vil stå sentralt i dette arbeidet.
- Presentasjonsform og spredningsmedia. Byrået vil fortsette å gjennomgå statistikk og analyser som publiseres innen de enkelte emneområder, med sikte på å finne fram til samordnede og hensiktsmessige presentasjonsformer. Videre vil overgang til nye media for spredning av produktene gjennomføres etter hvert som ressursene tillater og den tekniske utvikling gjør dette hensiktsmessig. Spesialbearbeidinger, overføring av anonymiserte individualdata og adgang til databaser i Byrået kan komme på tale.
- Informasjon om tilgjengelig statistikk og om bruken av statistikk. Byrået vil bruke noe mer ressurser enn i dag på å bygge ut den direkte kontakt med viktige brukergrupper for å orientere om hva vi har å tilby av statistikk og analyse. Videre vil det bli organisert orienteringsmøter, seminarer og kurs og utarbeidet undervisningsmaterieil for å stimulere interessen for mer omfattende bruk av Byråets produkter.

En del aktiviteter innen markedsføringen er en naturlig del av produksjonsprosessen og faller derfor på de fagkontorer og analysegrupper som har ansvaret for prosjektarbeidet. Andre aktiviteter kan best utføres sentralt og blir derfor en oppgave for Informasjonsavdelingen. Informasjonsavdelingen må klarlegge arbeidsdelingen i hvert enkelt tilfelle.

4. ENDRINGER I ARBEIDSTEKNIKK

4.1. EDB-arbeidet i Byrået

4.1.1. Endrede forutsetninger

Det skjer en stadig utvikling i EDB-teknologien. Det viktigste for Byrået er at datakraft, særlig lagringskapasitet, har blitt vesentlig billigere enn før. Det er ikke lenger nødvendig, eller lønnsomt, å samle all databehandling i Byrået på et sentralt anlegg. Små og mellomstore maskiner plassert nær den enkelte bruker av datakraft kan knyttes sammen i et nett, som igjen kan kommunisere med et storanlegg. Derved kan oppgavene fordeles mellom maskinene på en fornuftig måte. Dette betyr at data-maskintjenestene vil bli tatt ut fra mange punkter, terminaler, og ikke bare fra et sentralt anlegg betjent av spesialister.

For at Byrået skal kunne trekke størst mulig fordeler av 1980-årenes EDB-teknologi, vil vi legge om arbeidsteknikken og ansvarsfordelingen i betydelig grad. De ytre forhold som tilsier en slik omlegging er særlig:

- at datakraften blir billigere,
- at datamaskinene nå kan brukes av mange samtidig,
- at tilgangen på standardprogram utenfra er bedret.

Billigere datakraft: Datakraft har reelt sett blitt vesentlig billigere enn for få år siden. Samtidig har de reelle lønnskostnadene steget betydelig. Utviklingen åpner derfor for forholdsvis mer bruk av EDB og større forsiktighet med bruk av arbeidskraft for å løse gitte arbeidsoppgaver. Det er særlig aktuelt med mer lagring av våre data på platalager tilknyttet EDB-maskinene. Det vil falle naturlig å utføre EDB-arbeidet ved et samspill mellom små og store maskiner. Det kan bli aktuelt å urdere bruken av mikromaskiner i Byrået.

Desentralisert bruk av datamaskiner: Det utstyr som er tilgjengelig i dag, gjør det mulig for flere brukere å bruke datamaskinen samtidig og fra sine arbeidsplasser. De kan via dataskjermer tilføre maskinen data, og de kan utløse bearbeidingsrutiner. Resultatet kan gis til de samme dataskjermene, eller til eget utstyr for utskrivning plassert der det høver best.

Byrået har hittil i hovedsak hatt en sentralisert administrasjon av EDB-kjøringene. Dette var nødvendig med den maskinelle utrustning vi disponerte i 1960-årene. 1980-årenes utstyr muliggjør at en vesentlig del av kjøringene kan administreres desentralisert fra fagkontorene og analysegruppene. Dette vil etter hvert frigjøre personale som i dag arbeider med EDB-drift sentralt. Det trengs imidlertid fortsatt en sentral overvåking av utstyr, kommunikasjon og ressursbruk. Behovet for veiledning i bruk av utstyr vil øke.

Standardprogrammer: I løpet av de senere år har Byrået kunnet skaffe seg flere standardprogrammer eller programpakker som til sammen kan stå for en betydelig del av Byråets samlede EDB-bearbeiding. Det gjelder særlig analysearbeidet, men også statistikkproduksjonen. Disse programmene er basert på skjermbruk, og flere av dem er svært brukervennlige. Det innebærer at brukere med liten EDB-kompetanse selv kan tilpasse standardprogrammene til de oppgaver som foreligger, og styre databearbeidingen fra terminal på eget kontor. Mulighetene er gode for gradvis å anskaffe flere og bedre brukervennlige standardprogrammer. Dette vil etter hvert frigjøre programmerere som i dag er opptatt ved Systemkontoret med rutinepregede oppgaver. Det er viktig at standardprogram som blir innkjøpt, kan modifiseres av Byrået og tilpasses vårt arbeidsmiljø og våre behov.

4.1.2. Hovedtrekk i omlegging av rutinene for databehandlingen

Omleggingen av Byråets EDB-rutiner vil særlig innebære:

- Datainnsamling. Registre som er grunnlag for oppgaveinnsamling, legges over på platelagre og ajourføres fra dataskjerm. Bedrifts- og foretaksregisteret er allerede lagt om. Fagkontorene får adgang fra dataskjerm til en stadig ajourført utgave av registeret til hvert enkelt ledd i oppgaveinnhentingen.

Klargjorte data fra administrative datasystemer vil få økt betydning. Disse vil kunne leses direkte inn i maskinen.

Ca. 30 årsverk av det arbeid som Byrådet i dag gjør med innførselsoppgavene, tjener ikke statistiske formål. Dette er registreringsarbeid Byrådet utfører for Tollvesenet. I løpet av tiårsperioden vil Tollvesenet kunne komme til å ta i bruk nytt utstyr som innebærer registrering på tollstedet. Dette arbeidet vil i tilfelle falle bort i Byrådet. Det er imidlertid ikke trolig at en slik omlegging vil finne sted i første del av 1980-årene. I dag vet vi heller ikke hvor raskt omleggingen vil skje dersom den kommer.

- Dataklargjøring. Dette omfatter en rekke operasjoner: Revisjon av mottatte oppgaver, kontroll og feilretting og overføring av data til maskinlesbart medium. Disse operasjonene vil som hovedregel bli integrert og foretatt fra dataskjerm. De klargjorte data legges inn i datamaskinens platelager eller på magnetbånd og er dermed klar for bearbeiding.
- Databearbeiding og resultatuttak. Ved hjelp av standardprogrammer vil brukeren selv som hovedregel foreta bearbeidingen av de klargjorte data fra terminal og kjøre ut resultatene. Dette vil gjelde både for statistikkproduksjon og analyse.

Knapphet på ressurser til utstyr, programutvikling og opplæring gjør at denne omleggingen må ta tid. En vesentlig del av omleggingen bør likevel være gjennomført i løpet av de nærmeste fem år.

For å dra mest mulig nytte av 1980-årenes EDB-teknikk, vil også en del spesielle rutiner bli lagt om. Byrådet vil utvikle systemet for tekstbehandling videre. Tekstbehandlingsutstyr vil bli tatt i bruk også i Forværelsestjenesten og ved fagkontorer og analysegrupper. En del av den sentraliserte tekstbehandlingen vil etter hvert bli ført tilbake dit. Tekstbehandlingsutstyret skal helst kunne kommunisere med datamaskinene slik at tekst- og tallmatriser kan overføres direkte. I første omgang gjelder dette Tekstbehandlingskontorets utstyr.

Også innen økonomi- og personalforvaltning og driftsplanlegging og -kontroll tar en sikte på å ta i bruk nye EDB-rutiner. Det samme gjelder innenfor bibliotekstjenesten. Mulighetene for grafisk databehandling vil kunne lette analysearbeidet og øke bruken av figurer og kart i våre publikasjoner.

4.1.3. Konsekvenser for arbeidsdeling og organisasjon

Overgangen til nye EDB-rutiner vil påvirke arbeids- og ansvarsfordelingen mellom ulike avdelinger i Byrådet og fordelingen av personell mellom dem.

Innføring av selvbetjeningssystemet for EDB-tjenester betyr at fagkontorene og analysegruppene får økt herredømme over produksjonsgangen. Fordi de ulike arbeidsoperasjonene på samme prosjekt i større grad enn nå vil bli samlet innen små arbeidsgrupper, vil det bli lettere for den enkelte å se helheten i arbeidet. Det blir også lettere å få til et godt samarbeid etter hvert som behovet for koordinering på tvers av kontorer og avdelinger avtar. Nødvendig koordinering kan skje mer uformelt og lokalt.

Arbeidsformen vil pålegge fagkontorene nye oppgaver med tilpasning av tabellprogrammer og tabellutkjøringer. Til gjengjeld vil kontorene bli spart for å spesifisere oppdrag for Produksjonsavdelingen. Denne kommunikasjonsoppgaven er tung ved vår nåværende arbeidsordning og har vist seg å kunne være en kilde til misforståelser og feil. Ventetid på tjenester vil også bli redusert. Erfaringer hittil tyder på at arbeidsbyrden ved fagkontorene kan bli noe lettere enn i dag.

Integrert dataklargjøring vil til en viss grad redusere behovet for personell til å ivareta denne oppgaven. Det blir et praktisk spørsmål i hvilket omfang dataklargjøringen skal skje ved fagkontorene og i hvilket omfang den, som nå, skal være sentralisert ved Kontoret for manuell databehandling. Hvert statistikkprosjekt vil bli vurdert for seg. Følgende momenter vil da komme inn ved avveiningen:

- Hvor kan arbeidskraften og produksjonsutstyret utnyttes best over året?
- Hensynet til sysselsettingen på Kongsvinger.
- Ønsket om mest mulig å samle arbeidsoperasjonene for samme prosjekt i samme organisatoriske enhet.

For Systemkontoret vil ordningen for EDB-arbeidet innebære en sterk nedgang i slikt arbeid som krever liten EDB-kompetanse. På den annen side vil Systemkontoret få mer arbeid med oppgaver som krever høy kompetanse, blant annet vurdering og tilpasning av nye standardprogrammer og programpakker.

En må regne med at utviklingen mot bruk av brukervennlige standardprogrammer vil gå gradvis ved fagkontorene. Dessuten vil det nok også på lang sikt være behov for utvikling og vedlikehold av en del spesialprogrammer i Byrået. I tilknytning til innkjøpt programvare må Byrået bygge opp kompetanse nok til å gi veiledning til brukerne. Systemkontoret vil totalt sett trenge en mindre stab enn før, men trolig noen flere ansatte med høy kompetanse.

Driftskontoret vil etter omleggingen bli avlastet for mye av operatørarbeidet. Arbeidet med tilsyn av datamaskiner og kommunikasjonsutstyr vil derimot øke. En viktig gjenstående oppgave vil bli å bidra til å sikre god disiplin ved dokumentasjon, retting og lagring av data i Byrået og høy databeredskap. Driftskontoret vil ha et overordnet ansvar for Byråets sentrale EDB-arkiv som vil omfatte sentrale databaser, spesielle beredskapsfiler på magnetbånd og det ordinære magnetbåndarkiv. Kontorets funksjoner kan bli endret så sterkt at en reorganisering blir aktuell.

4.1.4. Tiltak som må treffes

For å få i stand en omlegging som beskrevet i det foregående avsnitt, må det treffes visse tiltak. Det gjelder anskaffelse av teknisk utstyr, anskaffelse av ny EDB-programvare og intern opplæring.

Anskaffelse av teknisk utstyr: Byråets egen maskinpark bør bygges ut for å dekke en stigende bruk av EDB-kraft. Storanlegget ved Statens driftssentral er ikke egnet for alle oppdrag.

Vi må særlig sørge for at platelagerkapasiteten økes vesentlig. Videre bør det skaffes et betydelig antall skjermer med inntastings- og uttaksutstyr. En del tekstbehandlingsutstyr blir også nødvendig. Budsjettmessige og andre hensyn gjør at utbyggingen vil måtte skje over en lengre periode.

EDB-programvare: Byrået vil så langt det er mulig bruke slagkraftige programpakker og standardprogram som er skaffet utenfra. På enkelte områder kan det imidlertid være nødvendig at Byrået utarbeider slike standardprogram selv. Samtidig vil det fortsatt bli behov for utvikling av spesialprogram og for tilpasning av innkjøpt programvare. Et godt opplegg for programmeringsarbeidet krever at det satses på hensiktsmessige programmeringsmetoder og programmeringsspråk. Dessuten må programmene dokumenteres på en formålstjenlig måte. Det blir en oppgave for Systemkontoret å utarbeide framlegg om dette i de nærmeste par år.

Opplæring: Omleggingen av EDB-arbeidet vil kreve opplæring blant annet med sikte på å møte følgende utfordringer:

- Tilstrekkelig mange ved fagkontorene og analysegruppene må få opplæring i bruk av standardprogram og i terminalarbeid.
- Noe personell ved Systemkontoret og Driftskontoret vil trolig være interessert i å skifte arbeidsfelt, og bør kunne overflyttes til fagkontorene og analysegruppene.
- En del personell som i dag arbeider med dataklargjøring, bør kunne overflyttes til annet og mer kvalifisert arbeid ved fagkontorer og analysegrupper.
- En del av våre programmerere bør kunne gå over til mer kvalifisert arbeid med evaluering og tilpasning av standardprogram og programpakker.

Spesielt sistnevnte oppgave løses best ved opplæring både innenfor og utenfor Byrået. En egen kursplan vil bli satt opp for denne opplæringen. De øvrige opplæringsoppgavene bør Byråskolen dekke.

Det er aktuelt å ha noen få EDB-eksperter plassert ved fagkontorene eller analysegruppene. Det er viktig at slike funksjonærer ikke blir for isolert fra det EDB-faglige miljøet ellers. En vil overveie tiltak for å motvirke dette.

4.2. Utnyttning av administrative data

4.2.1. Forutsetninger

Administrative data samles inn av offentlige organer som hjelpemiddel ved administrasjon av de lover og bestemmelser de er pålagt ansvar for. I de senere år har omfanget av administrative data økt sterkt, og mulighetene for statistisk utnyttning av dem har kanskje økt enda sterkere etter at myndighetene tok i bruk EDB som hjelpemiddel i databehandlingen. Slik utnyttning kan gi en rasjonell statistikkproduksjon:

- Oppgavegiverne blir spart for å fylle ut og sende inn statistikkoppgaver.
- Statistikkprodusenten blir spart for oppgaveinnsamling og klargjøring av data.
- Statistikkbrukerne får bedre behovsdekning i den utstrekning de frigjorte ressurser føres tilbake til statistikkproduksjonen.

Langtidsprogrammet for 1976 - 1980 la sterk vekt på statistisk utnyttning av administrative data. Ved utgangen av perioden kjente Byrået til 70 EDB-baserte administrative datasystemer, hvorav rundt en fjerdepart ennå ikke var kommet i drift. Av systemer i drift var en fjerdepart fullt utnyttet av Byrået for statistiske formål, halvparten var delvis utnyttet, mens den siste fjerdeparten ennå ikke var tatt i bruk i statistikkproduksjonen. Dette viser en rask utvikling mot økt statistisk bruk av administrative data. Likevel har denne utviklingen bydd på større problemer enn vi tidligere regnet med. De erfaringer vi har vunnet, tilsier at følgende forutsetninger må oppfylles hvis EDB-baserte administrative datasystemer skal tjene statistiske formål:

Informasjon om datasystemene: Byrået må ha kjennskap til datasystemer som planlegges satt i gang, og til innholdet (blant annet registerenhet, kjennemerker og kjennemerkeverdier etc.) på et tidlig tidspunkt. Trass i et rundskriv fra Finansdepartementet til de berørte organer av 24. november 1972 om denne sak, har informasjonsplikten i mange tilfelle sviktet. Dette har ført til at Byrået ofte ikke har kommet med i arbeidet med opplegget tidlig nok og at Byrået ikke har fått nødvendig innflytelse på datasystemets utforming.

Standardisering av systemopplegg: For at et datasystem skal utnyttes til statistiske formål, bør definisjoner og grupperinger ligge så nær opp til Byråets standarder som mulig, og systemløsningen bør være hensiktsmessig for uttak av statistikk. Mange av de administrative datasystemer har fått en utforming som ikke er tilfredsstillende ut fra Byråets synspunkt. De statistiske synspunkter har ofte ikke fått tilstrekkelig gjennomslagskraft. Det kan skyldes at Byrået har kommet for sent med i arbeidet, men også at de administrative behov kan være nokså ulike fra de statistiske. Det har vist seg at tilleggsopplysninger som administrasjonen ikke har behov for, kan være vanskelig å få inn via administrative kanaler.

Dataklargjøring: I de administrative datasystemene må det tas hensyn til statistikkens kvalitetskrav når rutiner for datakontroll og feilretting utformes. Erfaringen viser at de data som tas ut av datasystemene, ofte har et noe annet siktepunkt enn statistikken, og at de derfor ikke tilfredsstiller de spesielle kvalitetskrav som statistikken stiller. For feilmuligheter som ikke påvirker den administrative bruken av dataene, vil det lett bli slik at kontrollfunksjonen ikke tillegges tilstrekkelig vekt. Det gjelder både ved innhenting av dataene og ved opplegg av EDB-rutinene. Mangelfull dataklargjøring kan påføre Byrået en betydelig ressurs- og tidkrevende etterkontroll og mye opprettingsarbeid. Særlig kan dette gjelde i en overgangsfase.

Overføring av data til Byrået: Det bør avtales presise tidsplaner for overføring av data fra administrative rutiner. Det oppstår ofte forsinkelser og feil ved overføringen av data til Byrået. Slike mangler kan føre til at statistikken forringes i aktualitet. Også dette vil i en del tilfelle være overgangsproblemer.

4.2.2. Tiltak for å sikre utnytting av administrative datasystemer

Trass i de problemer som er behandlet i forrige avsnitt, er det i dag på det rene at en stadig større del av den offisielle statistikk i kommende år bør bygges på administrative datasystemer. Byrået ser det som en sentral oppgave å nyttiggjøre seg administrative datasystemer som:

- kan erstatte statistisk oppgaveinnhenting,
- gir verdifulle tilleggsopplysninger til områder som ellers er dekket av statistikk,
- gir nyttige opplysninger på områder der den offisielle statistikken bør bygges ut.

Systemer med datainnhold som bare er egnet til å kaste lys over problemstillinger og spørsmål av interesse for den enkelte etat, har liten verdi for den offisielle statistikk. For slike systemer bør eventuell statistisk bearbeiding foretas av vedkommende offentlige organ.

For de administrative datasystemer som kan utnyttes for allmennstatistiske formål, vil Byrået arbeide for å få et aktivt samarbeid med de registeransvarlige organer (jfr. avsnitt 2.2). Byrået og de administrative organer bør som regel samarbeide om utformingen av datasystemene, om opplegg og bruk av standarder for enhetsdefinisjoner, kjennemerkespesifikasjoner og grupperinger, og om utformingen av maskinprogram for uttak av data. Byrået vil være innstilt på å satse en god del ressurser på et slikt samarbeid. Byrået vil prøve følgende framgangsmåter for å bringe samarbeidet inn i fruktbare former:

Informasjon om datasystemene. Byrået vil arbeide for at det blir innført meldeplikt til Byrået for administrative datasystemer. For nye systemer og for endringer i bestående system bør meldingen gis i god tid før arbeidet settes i gang.

Et samarbeid bør etableres med Datatilsynet og Rasjonaliseringsdirektoratet for å sikre at de opplysninger disse samler inn om datasystemene også kan komme Byrået til gode. Byrået vil i så fall opprette et register over EDB-baserte administrative datasystemer som ajourføres løpende. En vil overveie å utforme dette register slik at det fyller kravene til det referansearkiv som er foreslått i Elgsaas-utvalgets utredning om desentralisering og effektivisering av offentlig databehandling (NOU 1978:48). Byrået har i brev til Forbruker- og administrasjonsdepartementet sagt seg villig til å påta seg ansvaret for et slikt register forutsatt at de nødvendige ressurser blir stilt til Byråets disposisjon.

Standardisering og systemopplegg. Byrået vil gå inn for å bli representert i planleggings- og styringsorganer som opprettes for datasystemer som antas å kunne få betydelig statistisk interesse.

For de datasystemer som har statistisk interesse, vil Byrået arbeide for å få klare bestemmelser om at systemene skal tjene både administrative og statistiske formål. Dette innebærer at Byrået må få en viss innflytelse over utformingen av rutiner for innsamling og klargjøring av data. En vil dessuten gå inn for at Byrået skal fungere som veileder i spørsmål vedrørende standardisering av dataelementer og systemopplegg.

For å lette standardiseringen av datasystemer hvor bedrift eller foretak er registerenhet, vil Byrået prøve å få fjernet noen av de restriksjoner som i dag er knyttet til bruken av bedrifts- og foretaksregisteret. Dette gjelder spesielt opplysning om en bedrifts eller et foretaks næringsgruppe. Byrået vil fortsette arbeidet med å få en bedre tilpasning mellom Byråets foretaksdefinisjon og tilsvarende administrative enheter.

Assistanse med databearbeidingsopplegg. Byrået vil være positivt til å stille databearbeidingskompetanse til rådighet for de organer som er ansvarlige for datasystemer med betydelig statistisk interesse. Dette gjelder spesielt opplegg av program for feilsøking og feilretting.

Overføring av data til Byrået. Overføring av data bør i størst mulig utstrekning reguleres ved avtaler mellom Byrået og vedkommende etat. Slike avtaler må inneholde bestemmelser om tidsrammer for overføringen, om medium, om arten av data (individualdata eller aggregerte data) og om hvordan datamassen skal være organisert. Også her kan det være behov for at Byrået bidrar med databearbeidingskompetanse, blant annet ved programutvikling for uttak av data.

4.3. Databeredskap

Produksjonsteknikken var i 1950- og 1960-årene slik at resultattabellene fra en statistisk undersøkelse helst burde være fastlagt i detalj før selve undersøkelsen ble satt i gang. Dette var viktig for å holde kostnadene nede. Mulighetene for å produsere ytterligere tabeller etter andre spesifikasjoner var i praksis små når de forhåndsplanlagte tabeller var utarbeidet.

Med 1980-årenes EDB-teknologi er de produksjonstekniske forutsetninger annerledes. Det vil nå være riktig å planlegge statistiske undersøkelser med sikte på å skape en databeredskap - en beredskap til å produsere et spektrum av statistiske resultater. Poenget er da at de eksakte resultatspesifikasjoner kan gis senere, og på ulike tidspunkter, etter hvert som behovene blir klarlagt. Databeredskap kommer delvis i tillegg til at resultater fra undersøkelsene vil bli forhåndsplanlagt i detalj. Delvis vil databeredskap ta bort behovet for forhåndsplanlagte resultattabeller.

En annen viktig produksjonsteknisk utvikling er de muligheter vi etter hvert har fått for kobling av individualdata. I noen tilfelle stiller en sammen data som dekker de samme statistiske enheter fra ulike innsamlingsrutiner. Opplysninger innhentet til Folketellingen 1980 suppleres eksempelvis med likningsoppgaver fra samme år for de samme individer. I andre tilfelle får en fram jamførbare opplysninger for de samme statistiske enheter på ulike tidspunkter (tidsrekker). Eksempelvis kan opplysninger fra Folketellingen 1980 settes sammen med opplysninger for de samme individer fra 1970 og 1960.

Spørsmålet om databeredskap må ses i sammenheng med de muligheter som foreligger for kobling.

Byråets kunder ønsker ofte å bestille spesialbearbeidinger, eller de ønsker å få tilgang til primærmaterialet for selv å foreta bearbeiding etter eget ønske. Også internt i Byrået har det oppstått betydelige ønsker om å produsere nye resultattabeller fra eksisterende data. Den økende analysevirksomhet i Byrået har forsterket ønskene både om gjenbruk og kobling av data.

I dag er de fleste individualdata i Byrået overført til magnetbånd eller -plate. Etter at individualdata for et statistikkprosjekt er punchet, blir materialet overført til magnetbånd, satsvis bearbeidet og tabell kjørt ut. Deretter blir bånd med individualdata og resultater overført til magnetbåndarkivet (hvis data skal lagres). Referansesystemet svarer stort sett til den nåværende inndeling i emneområder. Mulighetene for gjenbruk og kobling er ikke alltid gode. Det skyldes at vi vel ikke har kommet langt nok i standardisering (særlig når det gjelder sosiodemografisk statistikk), at det oppdages feil som ikke blir rettet opp i eldre primærdata, og at det stadig skjer omlegginger som fører til brudd i dataseriene. Når det gjelder bearbeiding av individualdata som ikke er planlagt på forhånd, er det i stor utstrekning utarbeidet programmer som dekker de vanligste operasjoner (standardprogrammer), men dokumentasjonen av de lagrede data er som regel ikke beregnet på andre enn vedkommende fagkontor. Disse forhold gjør at gjenbruk og kobling ofte faller svært ressurs- og tidkrevende.

4.3.1. Datatilgjengelighet

Bedre databeredskap er bare mulig dersom dataene kan lagres på en slik måte at datatilgjengeligheten er god. Høy datatilgjengelighet for store masser av data (så vel individualdata som aggregerte data) stiller følgende krav:

- Data må være lagret på et maskinlesbart medium, gjerne magnetbånd eller -plate.
- Det må være lett å undersøke hvilke data som finnes i arkivet og å finne fram til de data som det er behov for. Det innebærer bl.a. at vi må ha et referansesystem, en "datakatalog", som gjør det lett å finne fram.
- Høy datatilgjengelighet krever god dokumentasjon av de lagrede datamasser. Slik dokumentasjon bør enten lagres sammen med datamassen eller være lett tilgjengelig på annen måte.
- Datamassen må være hensiktsmessig ordnet, dvs. datamassen må lagres samordnet og strukturert slik at databehandlingen kan bli mest mulig enhetlig og rasjonell.
- Datamassen bør ha slik kvalitet at jamføring er mulig både over tid og på tvers av emneområdene. Dette krav innebærer en langtgående standardisering av definisjoner og gruppering og minst mulig brudd i seriene som følge av endringer i statistikken. For å opprettholde mulighetene for jamføring over tid, kan det være nødvendig å korrigere eldre arkivdata.
- For å kunne foreta bearbeiding av arkiverte datamasser uten betydelig ressurs- og tidsbruk, må programmer for bearbeidingen enten være lagret sammen med datamassen eller være lett tilgjengelig f.eks. i form av standardprogrammer.

For små mengder av data kan selvfølgelig kravene være annerledes. Dette har bl.a. betydning for mange brukere av Byråets statistikk som bruker aggregerte data fra Byråets standardtabeller. Her kan trykte tall i oversiktlige publikasjoner gi en helt tilfredsstillende databeredskap - ofte den beste. Det gjelder f.eks. når bare noen få tall, kanskje noen hundre pr. år, skal hentes fram for nærmere analyse. Hvis det derimot er aktuelt å hente fram store datamengder, vil kravene ovenfor også gjelde for aggregerte data. Moderne EDB-teknologi medfører at det i slike tilfelle kan være praktisk å ha de aggregerte dataene - resultatene av en statistisk bearbeiding - i en database (se nedenfor).

En må i alle fall på forhånd - i hvert fall i visse hovedtrekk - ta stilling til hva slags bruk av data en vil ha beredskap for. Enhver framtidig bruk av arkiverte data stiller sine særegne krav til (i) lagringsform, (ii) dokumentasjon, (iii) rutiner for oppretting av eldre arkivdata og (iv) ordning av de lagrede datamasser for at gjenbruk skal kunne skje billig og raskt. Byrådet må holde kostnadene ved høy databeredskap innenfor de rammer bruken kan rettferdiggjøre. Det innebærer at databeredskapen må avgrenses til en beredskap for visse prioriterte typer formål.

4.3.2. Identifisering av data

Full utnytting av lagrede individualdata er bare mulig dersom dataene kan kobles for den enkelte enhet fra forskjellige kilder eller tidspunkt. Ut fra dette hensyn er det isolert sett sterkt ønskelig å oppbevare dataene med identifikasjonsnummer fra Byråets sentrale registre. På den annen side må vi av hensyn til personvernet utvise forsiktighet med å lagre følsomme individualdata i identifiserbar form. Byråets retningslinjer på dette område må til enhver tid være godkjent av Datatilsynet.

4.3.3. Framtidig lagring av data

Etter de retningslinjer som nå fastsettes for EDB-arbeidet i Byrådet, vil en i hovedsak skille mellom tre nivåer for tilgjengelighet av de data som er lagret på magnetbånd eller -plater: databaser, beredskapsfiler og ordinært arkiv.

Databaser: Databaser har - for de formål basen tar sikte på - det høyeste nivå av tilgjengelighet. Her er den klargjorte datamasse lagret på plater på en hensiktsmessig måte i maskinen og kan behandles fra terminal. Der finner vi også dokumentasjon og programmer for vedlikehold, framskrivning, bearbeiding og presentasjon. Overgang til integrert dataklargjøring vil føre til at vi under bearbeidingen har databaser med individualdata for hvert enkelt statistikkprosjekt. Hvis vi legger inn i datamaskinen individualdata hentet fra ulike statistikkprosjekter (eventuelt fra andre emneområder), får vi integrerte databaser. Endelig kan vi få databaser for aggregerte data ved å legge inn i maskinen serier av bearbeidde og aggregerte data i stedet for primærdata. Det er eksempelvis aktuelt å etablere en tidsserie-database og en database for nasjonalregnskapstall.

Beredskapsfiler: Dette er magnetbånd eller sekvensielt ordnede filer på plater som inneholder samordnede individualdata hentet fra forskjellige prosjekter eller emneområder og/eller fra ulike tidspunkter. En beredskapsfil kan gi god beredskap for formål som krever sekvensiell bearbeiding, hvis hensiktsmessige program er lett tilgjengelige.

Ordinært arkiv: Dette vil inneholde individualdata på maskinlesbare media, oftest magnetbånd, med data for en periode for det enkelte statistikkprosjekt. Dette vil være den typiske lagringsform for datamasser med lav gjenbrukshyppighet. Individualopplysninger fra databaser føres over til slikt arkiv etter at det ikke lenger er økonomisk forsvarlig å lagre dem i databasen. Ved gjenbruk føres opplysningene tilbake til datamaskinen og kan da brukes på samme måte som en database.

Ved valg av lagringsmåte må behovet for å gå inn i datamassen for vedlikehold, oppretting, bearbeiding etc. vurderes i hvert enkelt tilfelle. Datamasser hvor gjenbruk ikke er sannsynlig, bør i det hele tatt ikke arkiveres, og data bør ikke ligge arkivert lenger enn behov for gjenbruk gjør det nødvendig. Ved dokumentasjon av allerede lagrede data må innsatsen konsentreres om de behov som anses for å være mest aktuelle.

4.3.4. Tiltak for å lette gjenbruk av data

Det er en viktig langsiktig oppgave for Byrået å forbedre datatilgjengeligheten, slik at gjenbruk av data i større grad blir mulig. De tekniske forhold ligger nå bedre til rette. Tilgangen på ressurser vil imidlertid nok sette skranker for hvor raskt utviklingen kan gå i de nærmeste år.

En vil arbeide for å få følgende tiltak gjennomført for de data som oppbevares på magnetbånd eller -plater:

- Lagring av data vil følge de linjer som er omtalt i avsnittet ovenfor. Vi får en tredeling av arkivmassen etter beredskapsgrad - i databaser, beredskapsfiler og ordinære magnetbånd.
- Det må utformes et referansesystem, en "datakatalog", for disse data. I denne sammenheng vil det også bli fastsatt en ny og forbedret emneinndeling for Byråets statistikkprosjekter og analyseområder.
- Det skal utarbeides retningslinjer for dokumentasjon av arkiverte data. Dokumentasjonen må gjøres lettere tilgjengelig, helst lagres i datamaskinen. For databaser skal det være beskrivelse av hvordan resultater kan tas ut.
- Datakvaliteten søkes gradvis bedret. Dette skal bl.a. oppnås ved fortsatt standardisering og ved en oppstramning av rutiner for ajourhold og oppretting. Opprettingen må delvis også omfatte tilbakegående data. Det må legges vekt på å unngå omlegginger i statistikken som fører til unødvendige brudd i tidsseriene.
- Det vil bli arbeidet for økt bruk av identifikasjonsnummer fra Byråets sentrale registre i administrative systemer og ved overføring av data til Byrået.
- Det må anskaffes teknisk utstyr for lagring av data slik at større datamasser kan gjøres direkte tilgjengelig fra terminal.

Byrået vil utarbeide og iverksette en langsiktig arbeidsplan for å bedre databeredskapen.

Dette arbeidet kan deles inn i tre faser som delvis vil overlape hverandre i tid:

Første fase er delvis i gang og bør avsluttes i det vesentlige tidlig i 1983. Det vil da bli utarbeidet generelle retningslinjer for (i) dokumentasjon av data; (ii) lagring av data, herunder bruk av databaser og beredskapsfiler som lagringsform; (iii) korreksjoner i tilbakegående data. (Med data siktes her både til primærdata, ferdige tabeller og mellomprodukter.) På enkelte områder vil det bli opprettet spesielle utvalg, datautvalg, som vil få til oppgave å planlegge for en bedre mulighet for gjenbruk av data.

I annen fase vil datautvalgene og kontorene legge fram konkrete planer for en trinnvis forbedring av databeredskapen innenfor hver sine områder. For de prosjekter som vil påvirke arbeidsprogrammet for 1984, bør prosjektskriv foreligge senest 1. august 1983. Annen fase bør avsluttes innen utgangen av 1983.

I tredje fase vil det konkrete arbeidet med en forbedring av databeredskapen ta fatt. Noe arbeid er allerede i gang på dette området, men vi kan ikke regne med vesentlige forbedringer før i 1984-85. Nytt teknisk utstyr for masselagring vil neppe bli tilgjengelig i Byrået før etter 1986. Dette utstyret vil gi oss lettere adgang til data som fortsatt er lagret på magnetbånd. I løpet av en 10-årsperiode bør det skje betydelige forbedringer i databeredskapen.

5. BYRÅETS ORGANISASJON

5.1. Organisasjonsutvikling

Det er redegjort for Byråets administrative inndeling i dag i vedlegg 2. Byråets organisasjonsmønster ble gjennomgått i 1974, uten at en fant grunn til å gjennomføre omfattende endringer i organisasjonsstrukturen. En del endringer ble likevel foreslått, bl.a. deling av visse kontorer og oppretting av underavdelinger. Disse endringene er nå stort sett gjennomført.

For organisasjonsutviklingen i 1980-årene er det særlig to forhold som kan få betydning og som bør tas med i vurderingen, nemlig planene for den tekniske utvikling som er skissert under avsnitt 3 og planene for utflytting til Kongsvinger som er skissert i avsnitt 5.2. Vi vil, som påpekt, få en gradvis endring i arbeidsdelingen mellom Oslo og Kongsvinger og mellom tjenesteytende og oppdragsgivende kontorer. Byrået er likevel av den oppfatning at det for tiden ikke er hensiktsmessig å gå gjennom hele den administrative inndeling av Byrået på nytt.

Organisasjonen vil imidlertid være gjenstand for en løpende vurdering. En har foran nevnt spørsmålet om å dele Driftskontoret. Ressursregnskapets endelige organisasjonsmessige plassering i Byrået bør også avklares. (I øyeblikket synes det aktuelt å legge ressursregnskap under Forskningsavdelingen, mens miljøstatistikk legges til Fagavdelingen.) Enkelte andre justeringer og tilpasninger vil utvilsomt også vise seg hensiktsmessige. Dette vil skje i forbindelse med det årlige budsjettarbeid.

Hvis erfaringene med omlegging i produksjonsteknikk og utflytting til Kongsvinger eller andre forhold senere skulle tilsa det, vil en på ny revurdere hele den administrative inndeling samlet.

5.2. Overføring av arbeidsoppgaver til Kongsvinger

Pr. 1. juli 1982 hadde Statistisk Sentralbyrå 434½ faste stillingshjemler i Oslo og 241½ i Kongsvinger. Etter en vedtatt utflyttingsplan vil ytterligere 20½ stillinger bli overflyttet til Kongsvinger innen utløpet av 1983.

Planen for utflytting til Kongsvinger går i grove trekk ut på at:

- Fagavdelingens kontorer vil bli fordelt mellom Oslo og Kongsvinger. Fram til 1983 vil det bli plassert 6 fagkontorer i Kongsvinger (2. kontor - Landbruksstatistikk, 7. kontor - Utdannings- og kulturstatistikk, 11. kontor - Bygge- og anleggsstatistikk mv., 12. kontor - Befolknings-, valg- og regionalstatistikk, 13. kontor - Inntekts- og formuesstatistikk og 14. kontor - Samferdselsstatistikk.
- Produksjonsavdelingen er alt sterkt representert i Kongsvinger, men utviklingen vil trolig kreve at flere EDB-stillinger etter hvert blir flyttet over fra Oslo. Dessuten kan det bli aktuelt på sikt å overføre Det sentrale personregister når den framtidige arbeidsform for dette blir klarlagt.
- Administrasjonsavdelingen vil ha bemanning både i Oslo og Kongsvinger.
- Forskningsavdelingen og Informasjonsavdelingen vil bli i Oslo.
- Administrerende direktør og avdelingsdirektørene vil ha sine faste arbeidsplasser i Oslo.

Utover den omtalte utflyttingsplanen vil Byrået søke å legge arbeid med ny statistikk til Kongsvinger når ikke effektivitetshensyn klart tilsier annen lokalisering.

Utflyttingen berører Byråets effektivitet på to måter. For det første vil det oppstå uro og usikkerhet blant personalet i utflyttingsfasen som bl.a. kan føre til vanskeligheter med å holde viktige stillinger besatt. For det annet kan oppdeling av Byrået i to geografisk atskilte enheter føre til kommunikasjonssvikt og andre problemer som kan redusere effektiviteten i Byråets virksomhet.

Byrået søker å redusere problemene mest mulig ved at:

- Funksjoner og kontorer som flyttes til Kongsvinger, velges slik at kommunikasjonsproblemene skal bli minst mulig følbare. Samtidig tar en sikte på å bygge opp gode og allsidige miljøer i begge deler av Byrået.
- Ingen medarbeider skal flyttes mot eget ønske, og jevnbyrdig arbeid og lønnsmessig stilling sikres medarbeidere som ønsker å bli i Oslo etter at arbeidsområdet er flyttet.
- Byrået vil i visse tilfelle kunne få bevilgninger til engasjement av ekstrapersonale når arbeidsområder bygges opp i Kongsvinger. Dette vil kunne redusere overføringsproblemene.

SUMMARY IN ENGLISH

The long-term directions for operation of the Central Bureau of Statistics outlined in this paper will, among other things, have consequences for formulation of the annual work programmes of the Bureau. An assessment of the resource situation for the next few years ahead makes it likely that the directions for work in the fields of statistics and analysis may be in force up to the mid-eighties, while the directions for improvement of the methods of work seems to hold good the whole decade.

The Bureau anticipates an increasing demand for statistics and analysis, both in quantity and quality. However, no essential increase in disposable resources is expected during the first part of the decade. Enquiries made among users of statistics show an increasing dissatisfaction with the products supplied by the Bureau. These conditions imply a considerable challenge to the Bureau: Development work has to be carried out in fields where the social needs are strongest. Resources for such improvements have to be procured from gains made by shifting to more efficient routines and methods of work, or - if necessary - by changing the priority setting between statistical projects and fields of statistics.

It is the Bureau's opinion that the present centralized organization for producing official statistics offers so many advantages that its fundamental features should be maintained. However, some exceptions from centralizing may occur both in collection of data, statistical processing and distribution of the results.

During the eighties the Bureau will continue work on standardizing statistical concepts and classifications, on further development and on linking the various fields of statistics into one integrated system.

Concerning priority setting within the field of statistical production, the Bureau will attach special importance to needs expressed by the central and local public authorities. However, also demands by research institutes, industry, and the general public should be met to a reasonable extent. Agricultural and manufacturing statistics which at present are well developed, are being mentioned as fields where certain simplifications may be possible. Other fields are being pointed out as pronounced development areas where needs for statistical development work are considerable. This applies to labour market, domestic trade, oil activity, public economics, health and health service, social conditions, living conditions, environment and regional statistics. Further, it is necessary to continue the development work on the national accounts and to integrate the work on resource accounts and the running operation of the Bureau.

Concerning research activities, work on development and application of macro-economic and socio-demographic models will be continued approximately to the same extent as presently. This also applies to work on developing statistical methods. However, attempts will be made to extend analytical work at the subject matter divisions gradually when the resource situation makes it possible.

The Bureau assumes that the dissatisfaction with its products is partly due to insufficient contact with the users. Therefore, the Bureau gradually will improve its marketing.

To procure sufficient resources for the development programme outlined, the Bureau will change the methods of work and develop new routines within some important fields:

The EDP-work of the Bureau has to be adapted to the technology of the 1980s. Computer power is at present considerably cheaper than previously, and new technical equipment makes decentralized computer operation at terminals placed in local offices possible. Standard programmes and programme packages make it possible for operators with modest EDP-competence to carry out data processing and run tables. It is the Bureau's intention that a considerable part of this type of EDP-work gradually should be carried out in the subject matter divisions. In addition, the Bureau also intends to shift to integrated data processing. This implies that control and editing of data will be carried out via screen terminals and at the same time transferred from forms to magnetic tapes or discs. As a result of this development it is expected that the Bureau may save resources both at the System Division and at The Division for Manual Data Processing.

At present administrative data systems are being utilized by the Bureau for production of statistics, but experience shows that such utilization is both resource and time consuming. It is, however, the Bureau's opinion that a larger part of its statistics gradually have to be based on administrative data instead of direct collection of returns. To create suitable conditions, the Bureau would endeavour introducing obligations to report whenever such systems are being established. The Bureau should also be represented at the planning and controlling boards of important data systems, to keep the statistical use of such systems reasonably safeguarded. A change of the methods of work according to these lines, could save the Bureau considerable work on data collection and data processing. Besides, there would be no duplication of work for the parties rendering the returns.

In years to come the Bureau will lay more stress on being ready to produce special statistics wanted by the customers in addition to its traditional standard tables. At present, reprocessing of data is not much used, because dissatisfactory data storing methods and insufficient documentation make retrieval and new processing of data very demanding on resources and time. To obtain better utilization of stored data, the Bureau intends to develop a system for data filed on magnetic tapes or discs. The aim is to obtain satisfactory accessibility of data, needs and costs taken into account. It is further intended that the system makes distinction between three levels of accessibility: data bases, preparedness files, and ordinary filed data on magnetic tapes. The establishment of such a system is resource-consuming and will be a long-term project.

If needed, changes in the Bureau's present structure of organization will be considered during the planning period. Needs for minor adjustments and adaptations, however, will be considered in connection with the annual budgetting work.

Transfer of parts of the Bureau's operation to Kongsvinger will be carried out in accordance with the plan previously decided on.

BAKGRUNNSNOTATER UTGITT I SERIEN INTERNE NOTATER PR. 1. OKTOBER 1982

- Bakgrunnsnotat nr. 1: Gjennomføring av Statistisk Sentralbyrås langtidsprogram for 1976 - 1980 og utviklingstendenser i 1970-årene (IN 80/41)
- Bakgrunnsnotat nr. 2: Retningslinjer for EDB-arbeidet i Statistisk Sentralbyrå i 1980-årene (IN 82/15)
- Bakgrunnsnotat nr. 3: Prioritering av statistikk- og analyseproduktet (IN 82/22)
- Bakgrunnsnotat nr. 5: Utnyttning av administrative data til statistiske formål (IN 82/16)
- Bakgrunnsnotat nr. 6: Datatilgjengelighet for forskningsformål
- Bakgrunnsnotat nr. 7: Statistiske standarder og grupperingssystemer (IN 82/23)
- Bakgrunnsnotat nr. 9: Byråets rekrutterings- og utdanningspolitikk (IN 82/19)

Byråets faste og midlertidige personale fordelt på stillinger, avdelinger og kontorer pr. 1. juli 1982

	Direktør- Plan- legger. Forsker- Byråsjef	Første- konsu- lent Konsu- lent	Første- sekre- tær	Adm.- sekre- tær	Spe- sial- still. ¹	Ktr.- fullm./ ass. EDB- fullm.	Ekstra- arb. (+ hel- års- eng.)	I alt
DIREKTØR	1	-	-	-	-	-	-	1
FAGAVDELING	2	-	-	-	-	-	-	2
1. Befolkningsstatistikk	1	4	2	1	-	12	-	20
2. Landbruksstatistikk	1	4	2	-	-	9	-	16
3. Finansstatistikk	2	4	1	2	-	7	-	16
4. Statistikk over utenrikshandel, samferdselsstatistikk	1	7	3	2	-	24	-	37
Underavdeling for industristati- stikk (11. ktr. og 5. ktr.)	2	9	6	15	-	24	10	66
Telling	-	2	-	-	-	1	-	3
6. Arb.markeds- og reg.stat. Telling	1	8	1	1	-	6	8	25
7. Utdannings- og kulturstatistikk	1	5	2	2	-	4	-	14
8. Stat. over lønn, inntekt, skatt, formue og arb.tid	1	4	3	2	-	9	-	19
9. Sosial- og rettsstatistikk	1	4	2	-	-	6	-	13
Folketelling	2	5	2	2	-	6	-	17
Landbrukstelling	-	3	2	-	-	2	-	7
	15	59	26	29	-	110	18	257
Underavd. for intervjuundersøkelser	1	-	-	-	-	-	-	1
Gruppe for metoder	1	1	-	-	-	-	2	4
Telling	-	1	-	-	-	-	-	1
Gr.f.planl. og analyse	2	2	-	-	-	-	6	10
Intervjukontor	1	3	2	4	-	14	5	29
FAGAVDELING I ALT	20	66	28	33	-	124	31	302
FORSKNINGSAVDELING	1	-	-	-	-	-	-	1
Økonomisk analysegruppe	11	12	3	1	-	3	7	37
10. kontor, Masj.regnsk.ktr.	1	10	3	1	-	4	-	19
Sosiodemografisk forskn.gr.	6	5	1	-	-	-	4	16
Telling	-	1	-	-	-	-	-	1
FORSKNINGSAVDELING I ALT	19	28	7	2	-	7	11	74
PRODUKSJONSAVDELING	2	-	-	-	-	-	-	2
Registerkontor	1	7	7	3	-	30	3	51
Systemkontor	2	23	9	2	-	4	13	53
Telling	-	3	4	-	-	-	-	7
Driftskontor	2	9	5	6	-	10	1	33
Telling	-	1	2	1	-	-	-	4
Ktr.f.man.databearbeiding	1	1	2	6	-	154	37	201
Tekstbehandlingskontor	-	1	-	1	-	24	-	26
Telling	-	-	-	-	-	1	-	1
Trykningskontor	-	1	2	4	-	13	-	20
Telling	-	-	-	-	-	1	-	1
PRODUKSJONSAVDELING I ALT	8	46	31	23	-	237	54	399
GRUPPE FOR PLANLEGGING	5	-	-	-	-	-	-	5
GRUPPE FOR RESSURSREGNSKAP	-	-	-	-	-	-	19	19
INFORMASJONSAVDELING	1	3	2	-	5	7	2	20
ADMINISTRASJONSAVDELING	1	4	6	6	5	28	8	58
Telling	-	-	-	-	-	2	-	2
BYRÅET I ALT	55	147	74	64	10	405	125	880

¹ Her tatt med: Bibliotekar, vaktmester og betjent.

Byråets faste og midlertidige personale fordelt på stillinger, avdelinger og kontorer pr. 1. juli 1982 - OSLO

	Direktør- Plan- legger. Forsker. Byråsjef	Første- konsu- lent Konsu- lent	Første- sekre- tær	Adm.- sekre- tær	Spe- sial- still. ¹	Ktr.- fullm./ ass. EDB- fullm.	Ekstra- arb. (+ hel- års- eng.)	I alt
DIREKTØR	1	-	-	-	-	-	-	1
FAGAVDELING	2	-	-	-	-	-	-	2
1. Befolkningsstatistikk	1	3	2	1	-	11	-	18
2. Landbruksstatistikk	-	1	-	-	-	1	-	2
3. Finansstatistikk	2	4	1	2	-	7	-	16
4. Statistikk over utenrikshandel, samferdselsstatistikk	1	4	2	1	-	15	-	23
5. Industri-, energi-, varehan- dels-, pris- og konjunkturstat. Telling	2	8	6	12	-	17	10	55
6. Arb.markeds- og reg.stat.	-	2	-	-	-	1	-	3
7. Utdannings- og kulturstatistikk	1	6	-	1	-	4	6	18
8. Stat. over lønn, inntekt, skatt, formue og arb.tid	1	5	2	2	-	4	-	14
9. Sosial- og rettsstatistikk	1	2	2	2	-	7	-	14
Følketelling	1	4	2	-	-	6	-	13
	1	-	-	-	-	-	-	1
	13	39	17	21	-	73	16	179
Underavd. for intervjuundersøkelser	1	-	-	-	-	-	-	1
Gruppe for metoder	1	1	-	-	-	-	2	4
Telling	-	1	-	-	-	-	-	1
Gr.f.planl. og analyse	2	2	-	-	-	-	6	10
Intervjukontor	1	3	2	4	-	14	5	29
FAGAVDELING I ALT	18	46	19	25	-	87	29	224
FORSKNINGSAVDELING	1	-	-	-	-	-	-	1
Økonomisk analysegruppe	11	12	3	1	-	3	7	37
10. kontor, Nasj.regnsk.ktr.	1	10	3	1	-	4	-	19
Sosiodemografisk forskn.gr.	6	5	1	-	-	-	4	16
Telling	-	1	-	-	-	-	-	1
FORSKNINGSAVDELING I ALT	19	28	7	2	-	7	11	74
PRODUKSJONSAVDELING	2	-	-	-	-	-	-	2
Registerkontor	1	7	7	3	-	30	3	51
Systemkontor	2	18	2	2	-	4	10	38
Telling	-	2	4	-	-	-	-	6
Driftskontor	2	8	3	6	-	8	1	28
Telling	-	1	2	-	-	-	-	3
Trykningskontor	-	1	2	4	-	13	-	20
Telling	-	-	-	-	-	1	-	1
PRODUKSJONSAVDELING I ALT	7	37	20	15	-	56	14	149
GRUPPE FOR PLANLEGGING	5	-	-	-	-	-	-	5
GRUPPE FOR RESSURSPREGNSKAP	-	-	-	-	-	-	19	19
INFORMASJONSAVDELING	1	3	2	-	5	7	2	20
ADMINISTRASJONSAVDELING	1	3	5	4	5	21	6	45
BYRÅET I ALT - OSLO	52	117	53	46	10	178	81	537

¹ Her tatt med: Bibliotekar, vaktmester og betjent.

Byråets faste og midlertidige personale fordelt på stillinger, avdelinger og kontorer pr. 1. juli 1982 - KONGSVINGER

	Direktør. Plan- legger. Forsker. Byråsjef	Første- konsu- lent Konsu- lent	Første- sekre- tær	Adm.- sekre- tær	Ktr.- fullm./ ass. EDB- fullm.	Ekstra- arb. (+ hel- års- eng.)	I alt
FAGAVDELING							
1. Befolkningsstatistikk	-	1	-	-	1	-	2
2. Landbruksstatistikk	1	3	2	-	8	-	14
4. Statistikk over utenrikshandel, samferdselsstatistikk	-	3	1	1	9	-	14
11. Industristat., stat. over indre handel, prisind. m.m.	-	1	-	3	7	-	11
6. Arb.markeds- og reg.stat. Telling	-	2	1	-	2	2	7
8. Stat. over lønn, inntekt, skatt, formue og arb.tid	-	2	1	-	2	-	5
Folketelling	1	5	2	2	6	-	16
Landbrukstelling	-	3	2	-	2	-	7
FAGAVDELING I ALT	2	20	9	8	37	2	78
PRODUKSJONSAVDELING							
Systemkontor	-	5	7	-	-	3	15
Telling	-	1	-	-	-	-	1
Driftskontor	-	1	2	-	2	-	5
Telling	-	-	-	1	-	-	1
Ktr.f.man.databearbeiding	1	1	2	6	154	37	201
Telling	-	1	-	1	24	-	26
Tekstbehandlingskontor	-	-	-	-	1	-	1
PRODUKSJONSAVDELING I ALT	1	9	11	8	181	40	250
ADMINISTRASJONSAVDELING							
Telling	-	1	1	2	7	2	13
Telling	-	-	-	-	2	-	2
BYRAET I ALT - KONGSVINGER	3	30	21	18	227	44	343

Utkommet i serien Rapporter fra Statistisk Sentralbyrå (RAPP) - ISSN 0332-8422

Trykt 1982

- Nr. 82/1 Tor Haldorsen og Gunvor Iversen: Praktiske eksempler på måling av latente variable: Sammenhengen mellom subjektive og objektive indikatorer på arbeidsforhold
ISBN 82-537-1649-4 ISSN 0332-8422
- 82/2 Jan Mønnesland, Helge Brunborg og Randi Selmer: Inngåelse og oppløsning av ekteskap etter alder og varighet Formation and Dissolution of Marriage by Age and Duration
Sidetall 77 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1650-8
 - 82/3 Ole K. Hovland og Håvard Røyne: En revidert versjon av skattemodellen LOTTE
Sidetall 63 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1648-6
 - 82/4 Gunvor Iversen: Arbeidsmiljø 1980 Noen hovedresultater Sidetall 79
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1715-6
 - 82/5 Naturressurser 1981 Sidetall 29 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1651-6
 - 82/6 Stein Erland Brun: Nettoflytting og arbeidsmarked i fylkene En foreløpig analyse av sammenhengen Sidetall 68 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1718-0
 - 82/7 Øystein Engebretsen: Arealbruk i norske byer og tettsteder Sidetall 183
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1720-2
 - 82/8 Attitudes to Norwegian Development Assistance Sidetall 68 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1719-9
 - 82/9 Rolf Aaberge: Om måling av ulikskap Sidetall 73 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1721-0
 - 82/10 Arne S. Andersen: Levekårsundersøkelsen 1980 Dokumentasjon Del II Sidetall 88
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1722-9
 - 82/11 Audun Rosland: Forbruk av fast brensel i husholdninger 1960 - 1980 Sidetall 41
Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1735-0
 - 82/12 Bjørn Kjensli: Strukturundersøkelse for bygg og anlegg Industribygg Sidetall 58
Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1732-6
 - 82/13 Liv Argel: Statistikkbrakerundersøkelsen 1980-81 Resultater fra en postundersøkelse om bruk og vurdering av offisiell statistikk Sidetall 91 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1748-2
 - 82/14 Vetle Hvidsten og Kåre Kalstad: Nasjonalregnskap 1975 - 1976 Inntekts- og kapital-
konti System og beregningsmetoder Sidetall 84 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1745-8
 - 82/15 Johan A. Alstad: Oppfølging av flyttemotivundersøkelsen 1972 En studie av tilbake-
flytting Sidetall 93 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1784-9
 - 82/16 Per Skagseth: Det norske nasjonalregnskapet Dokumentasjonsnotat nr. 12 Beregning
av investering, realkapital og kapitalslit Sidetall 50 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1756-3
 - 82/17 Ressursregnskap for fisk Sidetall 52 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1765-2
 - 82/18 Susan Lingsom: Behov for tilsynsordninger for barn 7-12 år Sidetall 32
Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1772-5
 - 82/19 Skatter og overføringer til private Historisk oversikt over satser mv. Arene
1969 -1982 Sidetall 78 Pris kr 15,00 ISBN 82-537-1786-5
 - 82/20 Trygve Solheim: 70-åras feriereiser Sidetall 38 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1805-5
 - 82/21 Trygve Solheim: Friperioder og ferieturer Omfang og fordeling over året
Sidetall 36 Pris kr 10,00 ISBN 82-537-1804-7
 - 82/23 Helge Herigstad: Bilhald og bilutgifter Sidetall 51 Pris kr 10,00
ISBN 82-537-1803-9 ISSN 0332-8422
 - 82/26 Audun Rosland og Asbjørn Aaheim: Energireserver Sidetall 40 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1814-4
 - 82/28 Arne Øien: Statistisk Sentralbyrå Perspektiv for 1980-årene Central Bureau of
Statistics Perspectives for the 1980s Sidetall 40 Pris kr 15,00
ISBN 82-537-1826-8

Pris kr 15,00

Publikasjonen utgis i kommisjon hos H. Aschehoug & Co. og
Universitetsforlaget, Oslo, og er til salgs hos alle bokhandlere.

ISBN 82-537-1828-8

ISBN 0332-6422